

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Vedecká rada Fakulty ekonomiky a manažmentu

Ing. Ľubica Kubicová

**SPOTREBA POTRAVÍN AKO VÝZNAMNÁ SÚČASŤ
AGREGÁTNEHO DOPYTU
A EKONOMICKÉHO RASTU**



Nitra 2007

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Vedecká rada Fakulty ekonomiky a manažmentu

Ing. Ľubica Kubicová

**SPOTREBA POTRAVÍN AKO VÝZNAMNÁ SÚČASŤ
AGREGÁTNEHO DOPYTU A EKONOMICKÉHO
RASTU**

Autoreferát dizertačnej práce

na získanie vedecko – akademickej hodnosti **philosophiae doctor**
v odbore doktorandského štúdia: **62–03–9 Odvetvové a prierezové ekonomiky**
v špecializácii: **Ekonomika a manažment poľnohospodárstva,
potravinárstva a lesného hospodárstva**

Nitra 2007

Dizertačná práca bola vypracovaná v externej forme doktorandského štúdia na Katedre ekonomiky Fakulty ekonomiky a manažmentu Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Prekladateľ: Ing. Ľubica Kubicová
Katedra marketingu, FEM SPU Nitra

Školiteľ: doc. Ing. Marko Árendáš, CSc.
KE FEM SPU Nitra

Oponenti:

Dr.h.c.prof.Ing.M.Grznár, DrSc., FPM EU Bratislava
doc.Ing.P.Stehlo, PhD., VÚEPP Nitra

prof.Ing.F.Kuzma, PhD., FEM SPU Nitra

Autoreferát bol rozoslaný dňa: 6.9.2007

Obhajoba dizertačnej práce sa koná 18.10.2007 o 12.00 h. pred komisiou pre obhajobu dizertačnej práce v odbore doktorandského štúdia, vymenovanou predsedom spoločnej odborovej komisie dňa 21.6.2007

62-03-9 Odvetvové a prierezové ekonomiky

špecializácia: Ekonomika a manažment poľnohospodárstva, potravinárstva
a lesného hospodárstva
na Fakulte ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre

Predseda spoločnej odborovej komisie:

.....
prof. Ing. Peter Bielik, PhD.
dekan FEM, SPU v Nitre

1 ÚVOD

Spotreba potravín u nás i vo svete podliehala v uplynulých desaťročiach veľkým zmenám a tento vývoj pokračuje i v tomto tisícročí. V spotrebe potravín dochádza k výraznejším zmenám nielen čo do objemu, ale aj čo do štruktúry spotreby jednotlivých potravinových skupín. Zmeny boli ovplyvňované viacerými faktormi. K základným faktorom, ktoré ovplyvňujú spotrebu potravín patrí vývoj príjmov obyvateľstva, vývoj spotrebiteľských cien, rozvoj distribučnej siete, úroveň reklamy a v neposlednom rade i úroveň zdravotnej osvetly.

Multifaktoriálnosť otázok súvisiacich s výživovými otázkami ako aj cenovou dostupnosťou potravín pre všetky spoločenské skupiny obyvateľstva, zdravotnej nezávadnosti a ďalších s tým súvisiacich otázok potvrdzujú, že problematika potravín presahuje hranice poľnohospodárstva a výživy a má aj širší medzirezortný charakter. Slovenská republika je súčasťou európskeho regiónu, ktorý zahŕňa rôzne kultúry charakterizované nielen rozličnými jazykmi, ale i rôznymi stravovacími tradíciami a zvyklosťami. Rozvojom cestovného ruchu a pohybom pracovných síl, ako aj vplyvom rozšírenia vnútorného európskeho trhu sa zblížujú rôzne kultúry a celý rad potravinových špecialít a kulinárskych technológií je prístupný na celom kontinente. Pozitívom je správanie sa spotrebiteľov ak preferujú spotrebu domácich potravín, tovarov a služieb a prispievajú tak k zvyšovaniu dopytu, ktorý je nevyhnutnou súčasťou ďalšieho rozvoja výroby a trhu a tým i celkového ekonomického rastu krajiny.

2 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA I V ZAHRANIČÍ

2.1 Význam spotreby potravín pre existenciu človeka

Spotreba potravín patrí medzi významné faktory existencie človeka a vývoja spoločnosti. Je dôležitým činiteľom vonkajšieho prostredia, ktorý ovplyvňuje vývoj a zdravie človeka. Na základe štúdia doterajších poznatkov, ako uvádza Smidt (1999), každý človek má svoje špecifické požiadavky na výživu, ktoré ak sú realizované, organizmus má normálny rast, vývoj, vytvárajú sa predpoklady pre harmonický vývoj všetkých funkcií, zvyšuje alebo uchováva sa výkonnosť človeka, jeho reprodukčné schopnosti do vyššieho veku, znižuje sa jeho chorobnosť a predlžuje sa jeho vek. Správna, zdravá výživa má nedozerne, spoločenské a ekonomicky kladné dôsledky a má tiež základný význam pre formovanie genetického základu a uchovanie ľudského rodu.

Existujúci štandard výživy obyvateľstva, ako uvádzajú (Mrázová,1995; Kajaba-Mrászová,1996), je v podstatnej miere ovplyvnený objektívnymi ako i subjektívnymi faktormi. Predpokladom úspechu vo výžive človeka uvádza Šimončič (2000), je zvyšovanie úrovne poznatkov každého človeka o výžive. Bez tohto nie je možné dosiahnuť osobnú zainteresovanosť na správnej výžive.

2.2 Potravinová bezpečnosť a sebestačnosť

Potravinová bezpečnosť

Potravinová bezpečnosť, ako uvádza Sirotský (1996) je v podmienkach relatívnej otvorenosti trhu vymedzená prahom potravinovej bezpečnosti. Koncepcia potravinovej bezpečnosti SR vymedzuje slovenskému poľnohospodárstvu úlohu zabezpečiť v základných komoditách ako je mäso, mlieko, chlieb vlastnou domácou produkciou potravín a poľnohospodárskych surovín tak, aby neklesli pod 90%.

Potravinová bezpečnosť štátu uvádza Havrila (1994), je interpretovaná pri rôznych príležitostiach rôzne. V podmienkach trhovej ekonomiky závisí však na trhových podmienkach všetkých zúčastnených: domácich i zahraničných výrobcov, spotrebiteľov,

potravinárskeho priemyslu aj obchodu. Na druhej strane uvádza autor, je možné argumentovať, že potravinová bezpečnosť závisí aj od miery sebestačnosti a s tým súvisiacich výrobných a cenových podmienkach na trhu. To znamená, že miera potravinovej bezpečnosti sa v skutočnosti odvíja od očakávaného spotrebného dopytu a vývoja agropotravinového trhu. Potravinová bezpečnosť v podmienkach relatívnej otvorenosti trhu je vymedzená prahom potravinovej bezpečnosti. Vychádzalo sa ako uvádza Grznár (2004) zo zásady udržať výrobné zdroje a objem výroby minimálne na úrovni 90% predpokladanej reálnej spotreby základných komodít domácej poľnohospodárskej produkcie.

2.3 Význam poľnohospodárstva a potravinárstva pri zabezpečovaní produkcie potravín

Poľnohospodárska výroba plní funkcie produkčné, keď zabezpečuje potraviny pre výživu obyvateľstva, suroviny pre priemysel a krmoviny pre hospodárske zvieratá. Súčasne však plní aj celý rad mimo produkčných funkcií, ktoré sú rovnako významné pretože prispievajú k trvalo udržateľnému rozvoju Zeme.

Poľnohospodársko-potravinársky komplex je zložitý systém, v ktorom pôsobia viaceré faktory na pracovné prostriedky a ľudské zdroje. Ako uvádza Bielik (2001) väzby medzi výrobou, spracovaním a predajom vytvárajú špecifické zvláštnosti výroby potravín a preto k nim je potrebné pristupovať diferencovane. V prevažnej miere ide o produkty biologického charakteru podliehajúce kvalitatívnym zmenám.

Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky do roku 2005 a 2010

V podmienkach rastúcej globalizácie svetovej ekonomiky a zosilňujúceho sa zápasu o trhy, je národným a štátnym záujmom Slovenskej republiky udržanie produkčne výkonného poľnohospodárstva. Naplnenie tohto strategicky významného zámeru si vyžadovalo tomu zodpovedajúcu taktickú poľnohospodársku a potravinársku politiku, ktorú ministerstvo poľnohospodárstva SR formulovalo v Koncepcii agrárnej a potravinovej politiky do roku 2005 a 2010.

Na urýchlenie prispôbovacieho procesu a prevzatie Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ, ako aj na úlohy vládnej politiky v tejto oblasti bola na základe uznesenia vlády SR a NR z 5.2.2004 schválená *Strednodobá koncepcia politiky pôdohospodárstva na roky 2004 až 2006*.

Priority slovenského poľnohospodárstva boli nanovo sformulované v pracovnom dokumente „*Systémová štruktúra národohospodárskej stratégie SR na roky 2005-2013*“. V nadväznosti na SPP EÚ prioritami do roku 2013 v odvetví poľnohospodárstva a potravinárstva Slovenska bude :

- zabezpečovanie trvalej životaschopnosti vidieka, krajiny, sídelných, enviromentálnych a rekreačných funkcií,
- udržanie a posilnenie konkurencieschopnosti poľnohospodárskej prvovýroby a potravinárstva na domácom a spoločnom trhu EÚ,
- zdravotná neškodnosť a hygiena potravín v celom potravinovom reťazci a zvyšovanie kvality výrobkov
- zabezpečovanie trvalo udržateľného rozvoja životného prostredia ekologizáciou poľnohospodárstva.

Poľnohospodárstvo Slovenska ako uvádzajú Chrastinová- Izakovičová (2006) bude v budúcnosti orientované na intenzívno- extenzívny typ . V nížinných produkčných oblastiach bude prevládať intenzívnejšia výroba, kým v ostatných bude extenzívnejší charakter výroby. Slovenské poľnohospodárstvo bude rešpektovať európsky model poľnohospodárstva spočívajúci v multifunkčnosti, konkurencieschopnosti a šetrnosti k životnému prostrediu, založenom na malom a strednom podnikaní a previazanosti poľnohospodárstva s rozvojom vidieka.

2.4 Odporúčané dávky potravín

Meradlom hodnotenia skutočnej i plánovanej úrovne spotreby potravín z hľadiska požiadaviek na racionalizáciu výživy obyvateľstva sú odporúčané dávky potravín (ODP). Odporúčané dávky potravín sú určené ako hodnotiace kritérium pri plánovaní výroby, štatistickom sledovaní spotreby potravín, výchove k správnej výžive a pri aktualizácii potravinovej a výživovej politiky štátu. (Habánová, 2005)

Výživové odporúčané dávky ako uvádza Pachingerová (2000) podľa Šitkovej (1998), sú stanovené pre 29 skupín obyvateľstva. Cieľom ODP je ukázať na požadovaný smer vývoja spotreby potravín, stanoviť štruktúru spotreby potravín a naznačiť úroveň tejto spotreby. Obdobne konštatuje i Baláž (1992) keď uvádza, že ODP nemajú byť striktným, dogmatickým vymedzením úrovne spotreby, ale ich cieľom má byť predovšetkým ukázať potrebné smery vývoja spotreby jednotlivých druhov potravín. Preto nehovoríme o normatívach spotreby, ale o odporúčaných dávkach, ktoré sa každých desať rokov pravidelne revidujú. Posledný Základný model odporúčaných dávok ročnej spotreby potravín je uverejnený vo Vestníku Ministerstva pôdohospodárstva SR, ročník 31., čiastka 22, platný od januára 2000.

2.5 Spotreba potravín a faktory, ktoré ju ovplyvňujú

Potravinový kódex (1996) definuje potraviny ako látky, ktoré sú určené na to, aby ich ľudia požívali v nezmenenom, upravenom, alebo spracovanom stave na výživové účely, sú hlavnou skupinou požívatín.

Mrázová (1995) uvádza, že úroveň a kvalita výživy v prvom rade je priamo závislá od výroby potravín a od ich štruktúry. Ďalej sú to peňažné príjmy obyvateľstva, cenové relácie, úroveň a štruktúra ponuky na vnútornom trhu. Okrem týchto objektívnych faktorov pôsobia i niektoré subjektívne, najmä spotrebné zvyklosti a ešte nedostatočná znalosť zásad správnej výživy a hospodárnosti v spotrebe potravín.

Na spotrebiteľské správanie ako uvádzajú viacerí autori (Nagyová ,2001; W/Senbet, 2002; Sojková - Matejková ,2000 ;Grznár,2004) pôsobia viaceré faktory. Ich vplyv na konkrétny rozhodovací proces sa prejavuje predovšetkým v nákupnom procese, pri výbere produktov. Faktory spotrebiteľského správania sa obvykle rozčleňujú do štyroch skupín:

kultúrne faktory, spoločenské faktory, osobné faktory a psychologické faktory.

Habánová (2005) uvádza, že k najdôležitejším faktorom, ktoré ovplyvňujú spotrebu potravín patria:

peňažné príjmy, ceny, vplyv demografických činiteľov maloobchodný trh ,spotrebné zvyklosti .

Árendáš (1999) uvádza štyri hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú domácnosti v spotrebných výdajoch. Sú to: disponibilný dôchodok, očakávanie vyšších príjmov a istota zamestnania v budúcnosti, systém zdaňovania a veková štruktúra domácností.

Šimo-Šimova (1998) uvádzajú, že podiel výdavkov na potraviny, nápoje a tabak v krajinách EÚ je podstatne nižší ako v krajinách CEFTA.

Jedným z najúčinnejších regulátorov spotreby potravín je cena. Cena sa v trhovej ekonomike stala základným ekonomickým nástrojom. Dopyt po tovare a službe tvorí súhrn relatívne samostatných rozhodnutí spotrebiteľov o požadovanom množstve a kvalite v závislosti od cien. Dopyt, ako uvádza Lisý (2005) vyjadruje vzájomnú závislosť medzi množstvom požadovaných tovarov a služieb a ich cenou. Čím nižšia je cena tovaru, tým väčšie je požadované množstvo a naopak.

Cenu Alfréd Marshall, ako uvádza Árendáš (1999) vysvetľoval na základe teórie hraničnej užitočnosti – vyjadril ju v cenách a v peniazoch, ktoré považoval za meradlo spotrebiteľskej užitočnosti. Na cenu podľa Marshalla pôsobí veľa faktorov, ale medzi najdôležitejšie zaradil dopyt, ktorý závisí od užitočnosti a úmerne s nasýtením potreby klesá a ponuku, ktorú ovplyvňujú výrobné náklady. Medzi nimi existuje funkcionálna závislosť.

Kuzma-Havrila (2002) konštatujú, že v priebehu rokov transformácie sa z dôvodov zvýšenia reálnych maloobchodných cien potravín výrazne znížila ich spotreba. Z toho dôvodu sa znížil dopyt po tovaroch potravinárskej produkcie a následne sa znížila potravinárska produkcia.

Kárász – Renčko (1996) pri posudzovaní postavenia spotrebiteľských cien potravín v národnom hospodárstve uvádzajú, že ceny potravín nemôžu (v modernej trhovej ekonomike) vystúpiť až na takú úroveň, ktorá by neumožňovala zabezpečiť štandardnú úroveň výživy pre väčšinu obyvateľstva.

3 CIEĽ PRÁCE

Dizertačná práca je orientovaná na skúmanie spotreby potravín v Slovenskej republike ako súčasť agregátneho dopytu a ekonomického rastu. V dizertačnej práci sú riešené čiastkové ciele:

- analýza vývoja čistých peňažných príjmov a výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje súkromných domácností spolu a domácnosti jednotlivých spoločenských skupín v SR v rámci konečnej spotreby domácností,
- zhodnotenie vývoja nominálnych a reálnych spotrebiteľských cien potravín, vývoja spotreby vybraných potravinových komodít v SR a komparácia spotreby potravín so spotrebou potravín v krajinách EÚ – 15,
- identifikácia úrovne a nedostatkov vo vývoji spotreby potravín a nealkoholických nápojov vzhľadom na odporúčané dávky potravín a navrhnutie odporúčaní pre deklarované ciele výživovej politiky,
- na základe výsledkov empirického modelu otestovať použiteľnosť teórie dopytu po potravinách a nealkoholických nápojoch vyjadreného prostredníctvom cenových a príjmových elasticít v ekonomickom transformačnom období SR, či sú v súlade so správaním sa týchto premenných v trhov rozvinutých ekonomikách.

4 MATERIÁL A METÓDY PRÁCE

Informačnú základňu pre skúmanie predmetnej problematiky boli údaje o peňažných príjmoch, výdavkoch a o spotrebe potravín čerpané z oficiálnych publikácií ŠÚ SR predovšetkým: Spotreba potravín v SR, štatistické ročenky ŠÚ SR, Príjmy, výdavky a spotreba súkromných domácností SR a www stránky domácich a zahraničných informačných zdrojov.

Trend vývoja sledovaných extenzitných i intenzitných ukazovateľov sme charakterizovali koeficientom rastu t.j.

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}} \quad (1)$$

Dynamiku vývoja za celé skúmané časové obdobie je možno charakterizovať *priemerným koeficientom* rastu (k')

$$k' = \sqrt[T-1]{k_1 * k_2 * \dots * k_i}$$

Trend vývoja sledovaných (extenzitných i intenzitných) ukazovateľov z hľadiska dlhodobějších zmien v časovom rade bol vyjadrený analytickú funkciou a bola vybraná ako „vhodná“ funkcia, ktorá vykazovala najvyššiu hodnotu *indexu korelácie* a javila sa aj logicky prijateľná. Použili sme metódy *analytického vyrovnania časových radov*, ktorá je založená na predpoklade existencie závislosti skúmaných hodnôt časového radu (závisle premenná) od časového faktora (nezávisle premenná), teda:

$$y'_t = f(t) + e_t \quad (2)$$

Vývoj spotreby jednotlivých potravín súkromných domácností v období rokov 1995-2004 sme analyzovali okrem uvedených absolútnych a relatívnych ukazovateľov i použitím viacerých analytických funkcií vychádzajúcich zo vzťahu (2) :

- lineárnej : $q_t = \beta_0 + \beta_1 * t$
- kvadratickej : $q_t = \beta_0 + \beta_1 * t + \beta_2 * t^2$
- exponenciálnej : $q_t = \beta_0 * \beta_1^t$
- mocnínovej: $q_t = \beta_0 * t^{\beta_1}$

Regresná a korelačná analýza

Pri skúmaní vzťahov medzi spotrebou potravín a dosahovanými príjmami sme použili metodologický aparát *regresnej a korelačnej analýzy*.

Pre aproximáciu Engelovej výdajovej krivky a kvantitatívnu analýzu príjmovej elasticity – závislosti výdavkov na potraviny od príjmov vychádzajúc zo vzťahu:

$$VP = f(\check{C}PP)$$

sme aplikovali viaceré regresné funkcie :

lineárnu funkciu $VP = b_0 + b_1 * \check{C}PP$

mocninovú funkciu $VP = b_0 * \check{C}PP^{b_1}$ $b_0, b_1 > 0$

Workingovú funkciu $VP = \exp(b_0 + b_1 * \frac{1}{\check{C}PP})$, $b_0 > 0, b_1 < 0$

Törnquistovú funkciu – pre nevyhnutné statky

$$VP = \frac{b_0 * \check{C}PP}{b_1 + \check{C}PP}, \quad b_0, b_1 > 0$$

kde : VP – výdavky na potraviny na osobu a rok v Sk

ČPP – čisté peňažné príjmy na osobu a rok v Sk

Parametre zlinearizovaných regresných modelov boli odhadnuté metódou najmenšieho súčtu štvorcov.

Pri analýze závislosti dopytu po výrobku (potravine) q_i ako funkcie čistých peňažných príjmov (ČPP) a cien (P_i) bola zvolená mocninová funkcia

$$q_i = b_0 * P_i^{b_1} * \check{C}PP^{b_2} \quad (3)$$

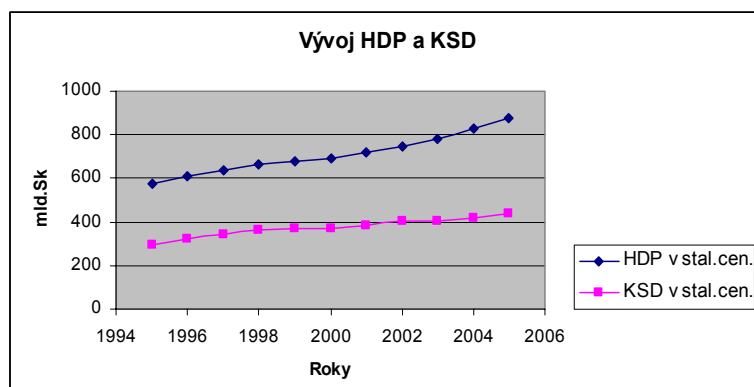
5 VÝSLEDKY A DISKUSIA

5.1 Vývoj peňažných príjmov a výdavkov na potraviny domácností v SR

Konečná spotreba domácností je významnou súčasťou tvorby a použitia hrubého domáceho produktu a je finálnym článkom tohto procesu. Ekonomika Slovenska meraná HDP bola v uplynulom období ovplyvňovaná faktormi tak zo strany agregátneho dopytu, ako aj zo strany agregátnej ponuky a možno v tejto súvislosti hovoriť o dopytovo orientovanom ako aj ponukovo orientovanom ekonomickom raste. Rast agregátnej ponuky statkov je výsledkom ekonomického rastu. O ekonomickom raste môžeme hovoriť vtedy, ak celkový objem reálneho hrubého domáceho produktu v danom období je väčší ako v predchádzajúcom období. V krátkom období sa vyjadruje buď v *absolútnej hodnote*, ako prírastok reálneho HDP medzi dvomi obdobiami, alebo relatívne, kde sa používa ukazovateľ koeficient ekonomického rastu (k_t), respektíve *priemerný koeficient rastu* (k'). Na vyjadrenie prírastku reálneho HDP sa používa ukazovateľ *tempo ekonomického rastu HDP*. Vyjadrené priemerným koeficientom rastu možno charakterizovať ekonomiku Slovenska ako dynamicky sa vyvíjajúcu s priemerným 4,28 % ročným rastom HDP ($k'=1,0428$). Makroekonomický vývoj Slovenska v rokoch 1995-2005 vyjadrený HDP po určitom miernom spomalení koncom 90-tich rokov (najmä v roku 1999) zaznamenal mierne oživenie a zrýchlenie tempa rastu HDP o 2,0 % v roku 2000, o 5,5 % v roku 2004 a o 6,0 % v roku 2005. Obdobný vývoj bol zaznamenaný aj u konečnej spotreby domácností. Z vývoja znázorneného na grafe 1

vyplýva, že konečná spotreba domácností kopíruje pozitívny vývoj hrubého domáceho produktu.

Graf 1 : Vývoj hrubého domáceho produktu a konečnej spotreby domácností v mld.Sk



Prameň: ŠÚ SR, vlastné prepočty

Rast ekonomiky Slovenska bol v roku 2004 5,5% a v roku 2005 dosiahol 6 %. Prírastok reálneho HDP bol podmienený domácim dopytom, ktorý sa zvýšil o 5,5 %. K rastu domáceho dopytu prispel relatívne najviac spotrebiteľský dopyt, ktorý v roku 2004 medziročne sa zvýšil o 3,5% a v roku 2005 o 5,8 %. Od roku 1995 sa zvyšoval v priemere o 4,04 % ($k' = 1,0404$), čo dobre korešpondovalo s dosiahnutým rastom reálnej mzdy

Rast cien na spotrebiteľskom trhu sa v roku 2004 spomalil, v dôsledku čoho sa celková inflácia znížila z 8,5% v roku 2003 na 7,5% v roku 2004 a na 2,7 % v roku 2005.

Nominálne čisté peňažné príjmy v domácnostiach začiatkom druhej polovice 90-tych rokov výrazne rástli. V ďalších rokoch dynamika medziročného rastu mierne poklesla (tab. 1) okrem roku 2001 (rast o 11,69 %) a v roku 2004 (rast 12,04 %) v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Podobný priebeh vykazuje aj vývoj peňažných výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje. Počnúc rokom 1998 dochádza však k poklesu medziročného nárastu výdavkov na potraviny a rast výdavkov sa ustaluje na úrovni 2-3 %. V priemere za celé sledované obdobie medziročný rast peňažných výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje predstavoval 7,6% ($k' = 1,076$), kým celkové peňažné výdavky sa zvyšovali v priemere o 9,9% ($k' = 1,99$).

Tabuľka 1: Vývoj nominálnych peňažných príjmov a výdavkov domácností v Sk na obyvateľa a rok a v %.

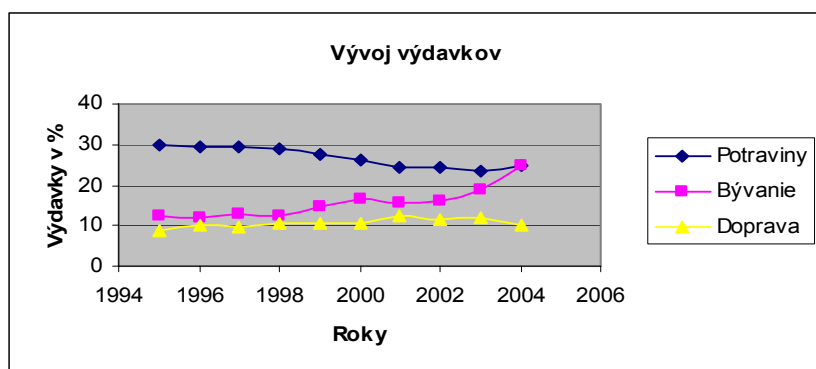
Ukazovateľ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	k'	2004/ 1995
Čisté peňažné príjmy	41713	48792	56582	60148	62982	68641	76667	80565	85119	95371	x	2,286
Reťazové indexy (%)	x	116,97	115,97	106,30	104,71	108,99	111,69	105,08	105,65	112,04	1,096	
Čisté peňažné výdavky	40827	47685	55273	59715	62707	67869	75372	77684	82808	95664	x	2,343
Reťazové indexy (%)	x	116,8	115,91	108,04	105,01	108,23	111,06	103,07	106,60	115,53	1,099	
Čisté peň. výdavky na potr. a nealko	12248	14115	16361	17173	17344	17757	18334	18760	19439	23631	x	1,929
Reťazové indexy (%)	x	115,24	115,91	104,96	101,00	102,38	103,25	102,32	103,62	121,56	1,076	

Prameň: Príjmy, výdavky a spotreba domácností v SR, Štatistické ročenky SR, vlastné prepočty

5.2 Podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje v štruktúre konečnej spotreby domácností

Dôležitým ukazovateľom používaným v medzinárodnom meradle pre porovnanie ekonomickej úrovne života obyvateľstva je ukazovateľ udávajúci podiel výdavkov za potraviny a nápoje na celkových výdavkoch domácnosti. Daný ukazovateľ dokumentuje, aká časť dôchodku je vynakladaná na uspokojovanie výživových potrieb a aká časť finančných prostriedkov je viazaná na uspokojovanie ostatných potrieb súvisiacich s bývaním, odievaním, vzdelaním, službami a pod.

Graf 2: Vývoj výdavkov na potraviny, bývanie a dopravu



Prameň: vlastné prepočty

Tabuľka 2 : Medziročné zmeny čistých peňažných výdavkov a výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje v %

Ukazovateľ	1996/ 1995	1997/ 1996	1998/ 1997	1999/ 1998	2000/ 1999	2001/ 2000	2002/ 2001	2003/ 2002	2004/ 2003	k'
Čisté peň. výdavky	16,80	15,91	8,04	5,01	8,23	11,06	3,07	6,60	15,53	1,099
Výdavky na potrav.	15,24	15,91	4,96	1,00	2,38	3,25	2,32	3,62	21,56	1,076

Prameň: Spotreba potravín v SR, ŠÚ SR Bratislava, vlastné prepočty

Ako vyplýva z údajov (tabuľky 2), medziročné zmeny výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje okrem roku 2004 rástli pomalším tempom ako celkové čisté peňažné výdavky. Kým výdavky obyvateľstva sa zvyšovali ročne v priemere o 9,9 % ($k' = 1,099$), výdavky na potraviny rástli miernejšie, v priemere o 7,6 % ($k' = 1,076$). Výdavky na potraviny za sledované obdobie rokov 1995-2004 v domácnosti spolu sme charakterizovali regresným lineárnym modelom, kde ako závisle premenná veličina sú peňažné výdavky na potraviny (VP) a nezávislou premennou čisté peňažné príjmy (ČPP). Na základe parametrov regresnej rovnice

$$VP = 5750,699 + 0,17389 \text{ ČPP} \quad R^2 = 0,9168^{**}$$

vyplýva, že zvýšenie čistého peňažného príjmu v priemernej slovenskej domácnosti o 1000 Sk umožňuje zvýšenie peňažných výdavkov na potraviny o 173,89 Sk.

Na základe mocnínovej funkcie závislosť výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje od čistých peňažných príjmov je vyjadrená parametrami:

$$VP = 10,7586 * \text{ČPP}^{0,6655} \quad R^2 = 0,9317^{**}$$

Zohľadňujúc poznatky, že spotreba potravín nebýva neohraničená, model výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje sme vyjadrili aj pomocou Workingovej funkcie a Törngvistovej funkcie pre nevyhnutné statky umožňujúce odhadnúť aj bod nasýtenia.

V prípade Workingovej funkcie model nadobúda parametre:

$$VP = \exp(4,51925 - \frac{17932,7}{\check{C}PP}) \quad R^2 = 0,9183^{**}$$

Model výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje vyjadrený Törnquistovou funkciou je charakterizovaný parametrami:

$$VP = \frac{53191,489 * \check{C}PP}{135000,53 + \check{C}PP} \quad R^2 = 0,9396^{**}$$

Koeficienty príjmovej elasticity u demonštrovaných modelov nadobúdajú hodnoty menšie ako 1 a potvrdzujú Engelov zákon o klesajúcom podiele výdavkov na potraviny vzhľadom k úrovni rastu príjmov. Možno konštatovať, že zvýšenie príjmu o 1 % podmieni rast výdavkov na potraviny od 0,265 % (u Workingovej funkcie) do 0,672 % (u lineárnej funkcie).

Podiel výdavkov na potraviny sa v diferencovanej miere prejavuje v jednotlivých spoločenských skupinách domácností. V sledovanom období rokov 1995 – 2004 podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje sa v štruktúre spotrebných výdavkov pohyboval:

- v domácnostiach zamestnancov v rozmedzí od 29,7 – 21,7 %,
- v domácnostiach SZČO v rozmedzí od 27,4 – 21,1 %,
- v domácnostiach dôchodcov v rozmedzí od 41,3 – 30,5 %.

V roku 2004 priemerné peňažné výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje v domácnostiach spolu (tab. 3) dosiahli 23 631 Sk na jedného člena domácnosti a rok. V porovnaní s rokom 1995 to predstavovalo zvýšenie v nominálnej hodnote o 11 383 Sk, čo v relatívnom vyjadrení predstavuje nárast o 92,9 %. Najvýraznejšie sa zvýšili výdavky v domácnostiach samostatne zárobkovo činných (SZČO) o 92,2 % t. j. o 11 072 Sk.

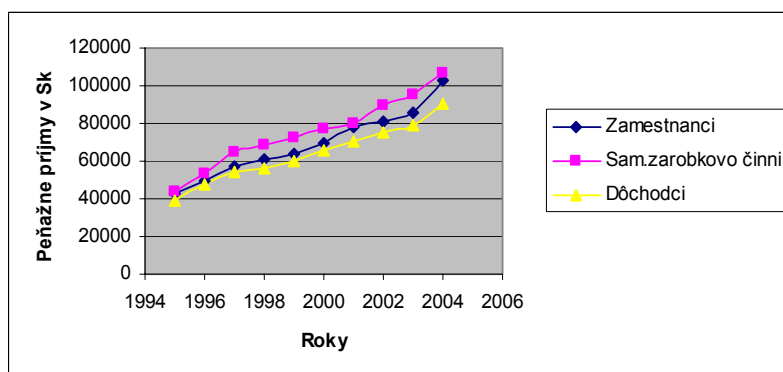
Tabuľka 3: Medziročné indexy nominálnych a reálnych výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje podľa domácností spolu a jednotlivých spoločenských skupín domácností v %

Ukazovateľ	1996/95	1997/96	1998/97	1999/98	2000/99	2001/00	2002/01	2003/02	2004/03	2004/95
Nom. výdavky na potraviny v dom.:										
spolu	115,24	115,91	104,96	101,0	102,38	103,25	102,32	103,61	121,56	192,9
zamestnancov	108,56	116,31	105,25	101,18	102,80	104,32	103,01	104,20	117,71	182,2
SZČO	118,56	119,31	102,41	99,86	102,92	104,38	104,02	102,72	115,73	192,2
dôchodcov	112,98	107,36	107,27	100,26	104,21	105,36	100,88	104,05	110,97	166,8
Reál. výdavky na potraviny v dom.:										
spolu	112,21	109,21	98,37	91,34	91,43	96,17	99,06	95,49	113,02	103,5
zamestnancov	105,71	109,58	98,64	91,49	91,80	97,17	92,55	96,02	109,44	97,7
SZČO	115,45	112,41	95,98	90,31	91,92	97,22	100,70	94,65	107,59	103,1
dôchodcov	110,01	101,16	100,53	90,67	93,07	98,14	97,66	95,89	103,17	89,5

Prameň: ŠÚ SR, vlastné prepočty. Reálne výdavky sú prepočítané indexom spotrebiteľských cien (1995 = 100)

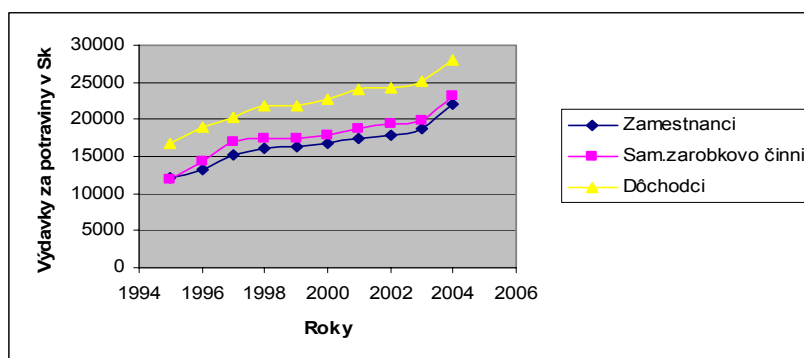
V roku 2004 zmena sadzby DPH sa odrazila na zvýšení podielu výdavkov na potraviny v štruktúre celkových výdavkov domácností na 24,7 % (graf 3-4). Zatiaľ čo domácnosti zamestnancov a SZČO s relatívne najvyšším peňažným príjmom na člena domácnosti majú najnižší podiel výdavkov na potraviny v štruktúre spotrebných výdavkov (21,7 % a 21,1 % SZČO), čo potvrdzuje hypotézu Engelovho zákona. Engelova hypotéza sa nepotvrdila v domácnostiach dôchodcov, kde pri nižších peňažných príjmov na člena domácnosti, než aké sú v domácnostiach zamestnancov a SZČO ich percentuálny podiel výdavkov na potraviny je väčší (30,5 %).

Graf 3: Vývoj peňažných príjmov v Sk podľa spoločenských skupín domácností



Prameň: vlastné prepočty

Graf 4: Vývoj peňažných výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje podľa spoločenských skupín domácností



Prameň: vlastné prepočty

V relatívnom vyjadrení na základe koeficientov príjmovej elasticity možno konštatovať (tabuľka 4), že zvýšenie príjmu o 1% umožňuje zvýšiť spotrebné výdavky na potraviny v domácnostiach zamestnancov v priemere o 0,629 %, v domácnostiach SZČO o 0,664 % a v domácnostiach dôchodcov len o 0,589 %.

Tabuľka 4: Koeficienty príjmovej elasticity a bod nasýtenia dopytu po potravinách podľa spoločenských skupín domácností v SR

Funkcia Domácnosti	Lineárna	Mocninová	Workingová	Törnquistová	Bod nasýtenia v Sk	
					Workingová	Törnquistová
Spolu	0,672	0,665	0,265	0,666	33056	53191
Zamestnancov	0,629	0,628	0,250	0,615	30217	43612
SZČO	0,664	0,663	0,254	0,652	32538	51546
Dôchodcov	0,589	0,585	0,230	0,568	38773	52356

Prameň: vlastné prepočty

5.3 Vývoj spotrebiteľských cien vybraných potravinových komodít

K plynulému vzostupnému medziročnému rastu spotrebiteľských cien *hovädzieho mäsa* došlo ku krátkodobému spomaleniu nárastu cien len v rokoch 2001 a 2002 (o 0,8% a o 0,91 %). V ďalšom období spotrebiteľské ceny hovädzieho mäsa sa opäť zvyšovali, čo dokumentuje hodnota priemerného koeficienta rastu ($k'=1,049$) charakterizujúca temer 5 %-ný priemerný ročný rast cien hovädzieho mäsa. Na základe základného indexu môžeme

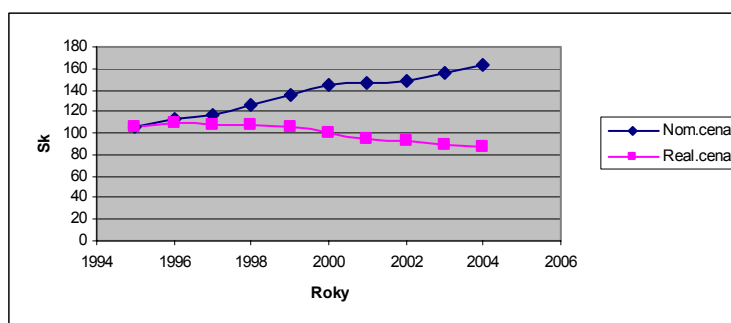
konštatovať, že spotrebiteľ v roku 2004 zaplatil za hovädzie mäso o 57,26 Sk.kg⁻¹, t. j. o 54 % viac než v roku 1995. V tabuľke 5 je uvedený vývoj relatívnych zmien cien jednotlivých druhov mäsa. Z údajov je zrejmé, že ceny bravčového a hydinového mäsa v rokoch 1995-2004 zaznamenávali menší nárast v porovnaní s cenami hovädzieho mäsa a v rokoch 1999, 2002 a 2003 došlo aj k medziročnému poklesu cien bravčového a hydinového mäsa.

Tabuľka 5 : Medziročné zmeny spotrebiteľských cien mäsa v %

Ukazovateľ	1996/ 1995	1997/ 1996	1998/ 1997	1999/ 1998	2000/ 1999	2001/ 2000	2002/ 2001	2003/ 2002	2004/ 2003	k'	2004/ 1995
Mäso hovädzie	5,59	4,34	7,26	7,23	7,65	0,80	0,91	5,28	5,22	1,049	1,537
Mäso bravčové	3,34	10,51	6,00	-5,10	4,92	14,17	-1,54	-10,45	1,92	1,024	1,237
Hydina	12,19	3,32	6,93	-10,78	10,22	17,06	-13,90	-0,92	4,70	1,027	1,274

Prameň: Vlastné prepočty

Graf 5: Vývoj nominálnych a reálnych cien hovädzieho mäsa v Sk/kg



Prameň: vlastné prepočty

Spotrebiteľské ceny *mlieka a mliečnych výrobkov* majú po celé analyzované obdobie postupný medziročný nárast (tab.6). Odráža sa to najmä u cien konzumného mlieka, ktoré sa zvyšovali v priemere ročne o 6,0 % ($k'=1,06$).

Spotrebiteľské ceny *syrov a tvarohu* sa vyvíjali obdobne vzostupne ako ceny mlieka. V priemere za celé sledované obdobie ceny syrov a tvarohu rástli ročne o 4,8 % ($k'=1,048$). Rast cien syrov a tvarohu bol nižší než rast cien konzumného mlieka a v roku 2003 došlo aj k poklesu o 7,2%.

Tabuľka 6. Medziročné zmeny spotrebiteľských cien mlieka a mliečnych výrobkov v%

Komodita	1996/ 1995	1997/ 1996	1998/ 1997	1999/ 1998	2000/ 1999	2001/ 2000	2002/ 2001	2003/ 2002	2004/ 2003	k'
Mlieko konzumné	2,58	12,84	8,33	2,81	6,48	5,02	0,18	7,51	8,65	1,060
Syry a tvaroh	6,09	9,73	4,41	1,43	11,03	6,76	3,06	-7,20	8,82	1,048
Maslo	-0,05	7,24	3,23	-5,93	6,37	-5,39	4,29	8,78	28,72	1,048

Prameň: Vlastné prepočty

U ďalších skúmaných potravinových komodít možno pozorovať značne odlišný vývoj (tab.7). Najvýraznejší nárast nominálnych cien bol zaznamenaný u spotrebiteľských cien *ryže*, ktoré vyjadrené základným indexom v roku 2004 sa zvýšili na 151,93 % oproti roku 1995.

Tabuľka 7: Medziročné zmeny cien pšeničnej múky, cukru a ryže v %

Komodita	1996/ 1995	1997/ 1996	1998/ 1997	1999/ 1998	2000/ 1999	2001/ 2000	2002/ 2001	2003/ 2002	2004/ 2003	k'
Pšeničná múka	5,91	12,16	5,38	2,63	-5,88	6,97	-11,45	-3,04	6,36	1,018
Cukor	-3,58	-17,06	-3,03	5,95	2,13	26,01	0,34	9,52	14,27	1,032
Ryža	27,74	-6,18	9,36	6,30	-2,58	-5,07	-1,36	5,04	13,80	1,047

Prameň: Vlastné prepočty

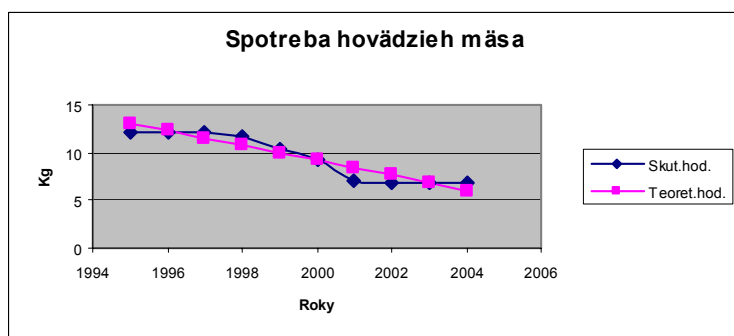
5.4 Vývoj spotreby vybraných skupín potravín v Slovenskej republike

Potravinový kódex charakterizuje potraviny ako látky určené na to, aby ich ľudia požívali v nezmenenom, upravenom alebo spracovanom stave na výživové účely. Ako základné potraviny uvádza potravinový kódex: mäso, mlieko, maslo, chlieb a múku.

Do našej analýzy sme zahrnuli nasledovné potravinové skupiny: mäso, mlieko a mliečne výrobky, tuky, vajcia, ryby, cukor, kakaové výrobky, obilniny, zemiaky, strukoviny, zelenina a zeleninové výrobky, ovocie a ovocné výrobky a nealkoholické nápoje.

Spotreba *mäsa a mäsových výrobkov* mala v analyzovanom období mierne klesajúci vývoj okrem hydínového mäsa. Vývoj spotreby *hovädzieho mäsa* (graf 6) mal klesajúci priebeh.

Graf 6: Vývoj spotreby hovädzieho mäsa

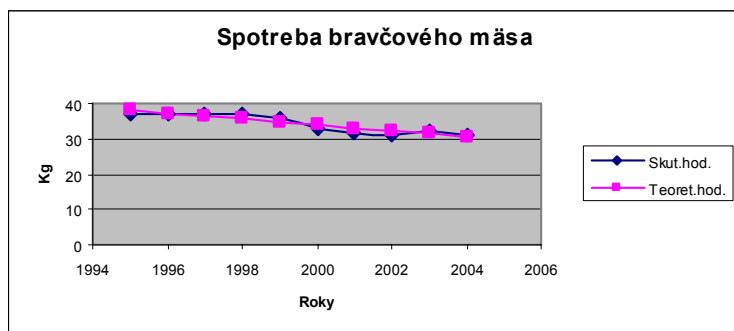


Vyjadrené reťazovým indexom výraznejší pokles nastáva od roku 1999 (pokles o 11,9 % v porovnaní s rokom 1998) a vyvrcholí v roku 2001 poklesom až o 24,7 % oproti roku 2000. V ďalších rokoch pokles spotreby hovädzieho mäsa sa spomaľoval takže priemerný koeficient rastu za

celé sledované obdobie bol 0,94 ($k'=0,94$). Na základe základného indexu vyplýva, že spotreba hovädzieho mäsa v roku 2004 poklesla na 55,7 % v porovnaní s rokom 1995.

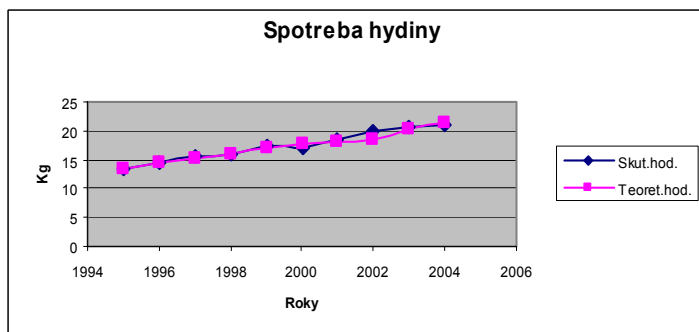
Spotreba *bravčového mäsa* v posledných rokoch má mierne klesajúci trend a pohybovala sa od 36,9 kg (rok 1998) do 30,8 kg.obyv.⁻¹(rok 2004). Priemerný koeficient rastu (k') za celé obdobie nadobúda hodnotu 0,980 a poukazuje na stagnujúci a relatívne stabilný vývoj spotreby bravčového mäsa (graf 7).

Graf 7: Vývoj spotreby bravčového mäsa



Pre vývoj spotreby *hydiny* je charakteristický neustály mierny medziročný nárast okrem roku 2000 (pokles o 1,7 %). Priemerný koeficient rastu nadobúda hodnotu 1,05 ($k' = 1,05$), čo prezentuje 5 % priemerný ročný rast spotreby hydínového mäsa..

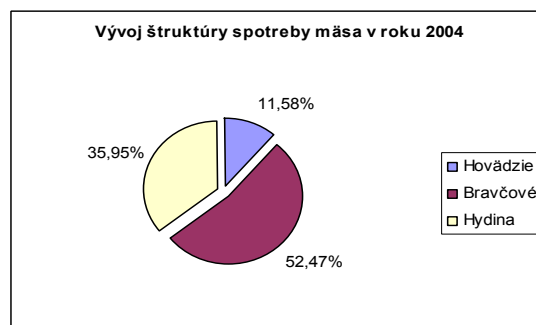
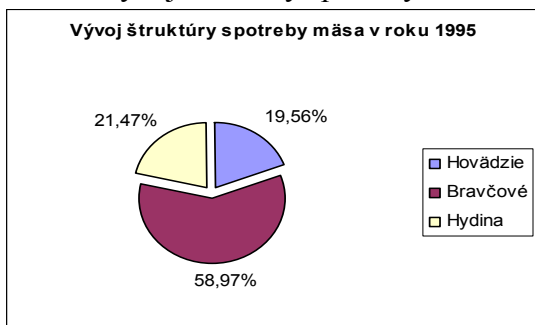
Graf 8: Vývoj spotreby hydiny



Bázický index poukazuje na zvýšenie spotreby hydiny v roku 2004 o 57,5 % v porovnaní s rokom 1995.

Z hľadiska štruktúry spotreby mäsa (graf 9) možno konštatovať, že v slovenskej domácnosti stále prevláda konzumácia bravčového mäsa. Jeho spotreba klesla v štruktúre z 58,97 % v roku 1995 na 52,47 % v roku 2004, čo možno hodnotiť ako pozitívny trend z hľadiska napĺňania požiadaviek racionálnej výživy.

Graf 9: Vývoj štruktúry spotreby mäsa v roku 1995 a v roku 2004



Prameň: vlastné prepočty

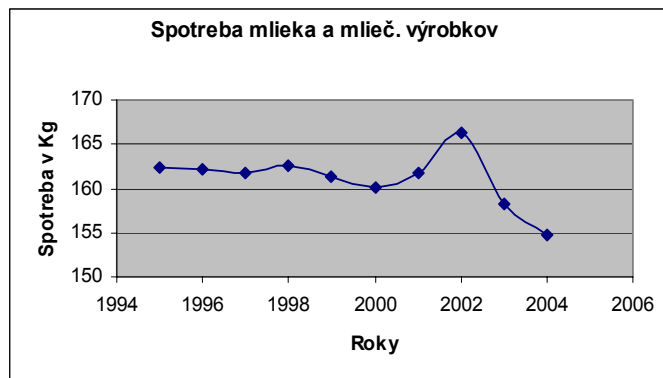
Vývoj spotreby *ryb a rybích výrobkov* je charakterizovaný výraznejším kolísaním v jednotlivých rokoch. Spotreba rýb sa pohybovala v rozpätí od 4,1 – 4,7 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹ s maximom v roku 1998, v ďalších rokoch mierne klesala. Bázický index dosahuje hodnotu 1,049 a poukazuje na zvýšenie spotreby rýb v roku 2004 o 4,9 % v porovnaní s rokom 1995.

Spotreba tukov pre ľudský organizmus by mala byť v primeranom množstve a nemala by presahovať 25 až 30 % z celkovej prijatej energie. Vývoj spotreby *tukov spolu* je charakterizovaný miernym rastom až na rok 2003 a 2004, kedy spotreba tukov mierne poklesla, pričom najnižšia bola v roku 2004 (23,2 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹). Túto skutočnosť potvrdzuje i priemerný koeficient rastu, ktorý za analyzované obdobie nadobúda hodnotu blízku jednej ($k' = 0,997$).

V spotrebe prevládal podiel rastlinných tukov a olejov, ich podiel vzrástol z 66,38 % (rok 1995) na 75,76% (rok 2004).

Vývoj spotreby *mlieka a mliečnych výrobkov* má klesajúcu tendenciu (graf10)

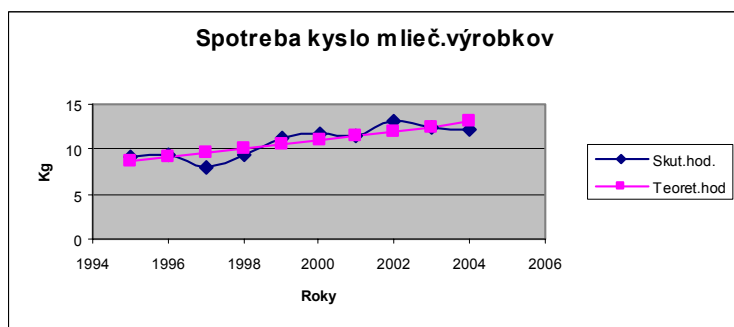
Graf 10: Vývoj spotreby mlieka a mliečnych výrobkov



Výraznejší medziročný pokles nastáva v rokoch 1999 a 2000 (o 7 %) a tiež v rokoch 2003 (o 4,8 %) a 2004 (o 2,3 %). Na vývoj spotreby mlieka a mliečnych výrobkov malo značný vplyv zvýšenie cien (nárast cien v roku 2000 o 6,48 %). Vývoj spotreby *konzumného mlieka* mal klesajúcu tendenciu. Medziročný pokles spotreby nastáva v roku 1999 (o 4,2 %) a táto tendencia pokračuje aj v nasledujúcich rokoch (v roku 2004 pokles o 6,9 %). Túto skutočnosť dokumentuje aj priemerný koeficient rastu ($k' = 0,976$) a poukazuje na 2,4 %-ný priemerný ročný pokles spotreby konzumného mlieka

Iný a z hľadiska racionálnej výživy obyvateľstva bol kladný vývoj u *kyslomliečnych výrobkov* (graf 11).

Graf 11: Vývoj spotreby kyslomliečnych výrobkov



Najväčší medziročný nárast spotreby bol zaznamenaný v roku 1998 (o 17,5 %) a v roku 1999 (o 19,1 %). Dokresľuje tento vývoj i priemerný koeficient rastu ($k' = 1,032$) poukazujúci na 3,2 %-ný priemerný rast spotreby kyslomliečnych výrobkov. Trend vývoja dopytu po kyslomliečnych výrobkoch bolo možné vyjadriť

lineárnou funkciou o parametroch:

$$q_t = 8,0867 + 0,4933 \cdot t \quad R^2 = 0,877 **$$

a možno konštatovať, že došlo k obnoveniu záujmu dopytu po mliečnych výrobkoch, najmä o skupinu výrobkov s vyššou pridanou hodnotou.

Spotreba *syrov a tvarohu* vykazuje z mliečnych výrobkov najvyrovnanjší vývoj s poklesom spotreby len v rokoch 2000 o 2,5 % a o 8,6 % v roku 2004. To sa prejavilo i na hodnote priemerného koeficienta rastu ($k' = 1,0054$) dokumentujúceho 0,54 % priemerný ročný nárast spotreby syrov v analyzovanom období.

Spotreba *vajec* sa pohybovala v rozmedzí od 11,1 kg do 16 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹ a vykazovala postupne klesajúcu tendenciu. Najväčší medziročný pokles spotreby vajec bol v rokoch 1999 (pokles o 22,4 %) a 2004 (pokles o 9 %).

Spotreba *cukru* mala po roku 1995 stagnujúci vývoj s miernymi výkyvmi. Výnimkou bol rok 1999, v ktorom medziročná spotreba cukru poklesla o 12,4 % a rok 2001 s poklesom spotreby oproti roku 2000 až o 15,6 %. V ďalších rokoch sa spotreba stabilizovala. Hodnota priemerného koeficienta rastu ($k' = 0,992$) poukazuje na 0,8 % ročný pokles spotreby cukru.

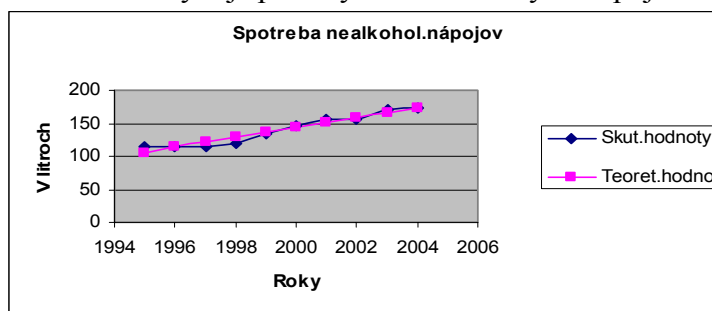
Spotreba *zemiakov* vykazuje pomerne vyrovnaný, no klesajúci trend a pohybovala sa od 78,6 kg (rok 1997) do 64,3 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹ (rok 2001). Najväčší medziročný pokles

spotreby zemiakov (11,4 %) bol v roku 2003 a najväčší ročný nárast (16,3 %) v roku 2002. Na základe bázičného indexu možno konštatovať, že spotreba zemiakov v roku 2004 predstavovala len 88,7 % spotreby z roku 1995.

Spotreba *zeleniny a zeleninových výrobkov* sa vyznačovala protichodným vývojom. Do roku 2000 mala rastúcu tendenciu a dosiahla v roku 1999 najvyššiu úroveň spotreby 108,7 kg.obyv.⁻¹ rok⁻¹. Od roku 2000 dochádza k poklesu spotreby zeleniny (v roku 2000 o 13,3% a v roku 2001 o 14,5%). Pokles spotreby sa zastavil až v roku 2003. Za sledované obdobie došlo k poklesu spotreby zeleniny o 2,01% čo poukazuje na nie celkom priaznivý vývoj.

Spotreba *nealkoholických nápojov* sa v sledovanom období pohybovala od 113,5 l. obyv.⁻¹ rok⁻¹ (rok 1996) do 172,3 l. obyv.⁻¹ rok⁻¹ (rok 2004). Spotreba nealkoholických nápojov (graf 12) vykazovala každoročne vzostupnú tendenciu, pričom najväčší nárast spotreby o 12,86 % bol zaznamenaný v roku 1999, v ďalších rokoch medziročný nárast spotreby sa spomaľoval a pohyboval sa na úrovni 6 – 8 %. Vyjadrené priemerným koeficientom rastu možno konštatovať 4,68 % rast spotreby nealkoholických nápojov ($k=1,0468$) za desaťročné obdobie. Bázičkový index nadobúda hodnotu ($i_{2004/1995} = 1,51$) a poukazuje na 51,0 % nárast spotreby nealkoholických nápojov v roku 2004 v porovnaní s rokom 1995.

Graf 12: Vývoj spotreby nealkoholických nápojov



5.5 Porovnanie spotreby potravín v Slovenskej republike vo vzťahu k odporúčaným dávkam potravín

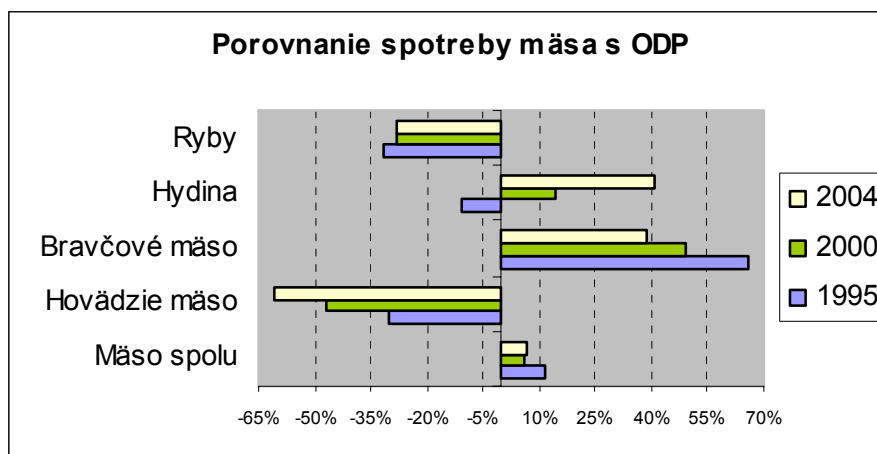
Odporúčané výživové dávky a odporúčané dávky potravín sú určené ako hodnotiace kritérium pri plánovaní výroby, štatistickom sledovaní spotreby potravín, výchovy k správnej výžive a pri aktualizácii potravinovej a výživovej politiky štátu.

Úroveň racionalizácie spotreby potravín sme posudzovali podľa stupňa nenaplnenia, resp. prekročenia teoretickej spotreby vyjadrenej Odporúčanými dávkami potravín.

Spotreba *mäsa* celkom (63,7 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹) prekračovala odporúčanú dávku v roku 1995 o 11,2 %. Ako vyplýva z grafu 13 v spotrebe tejto komodity dochádza k výraznejšiemu poklesu. V roku 2000 a 2004 prekračovala spotreba mäsa ODP (57,3 kg) už len o 6,3% resp.o 6,9 % v roku 2004.. Stále najviac sa konzumuje *bravčové mäso* a jeho spotreba v roku 1995 prekračovala ODP o 65,8 %, v ďalších rokoch klesala ale naďalej prekračovala odporúčanú dávku v roku 2000 o 49,1 % a v roku 2004 o 38,7 %. Opačná tendencia sa prejavovala v spotrebe *hovädzieho mäsa*. Jeho spotreba (12,2 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹) v roku 1995 dosahovala úroveň odporúčanej dávky na 70,1 %, v ďalších rokoch spotreba klesala, takže v roku 2000 napĺňala úroveň ODP na 53,4 % a v roku 2004 už len na 39,1 %.

Spotreba *hydinového mäsa* v roku 1995 napĺňovala úroveň odporúčanej dávky na 89,3 %. V ďalších rokoch spotreba hydiny nahradzovala klesajúcu spotrebu hovädzieho mäsa, takže v roku 2000 jeho spotreba prekračovala ODP o 14,0 % a v roku 2004 už o 41,0 %.

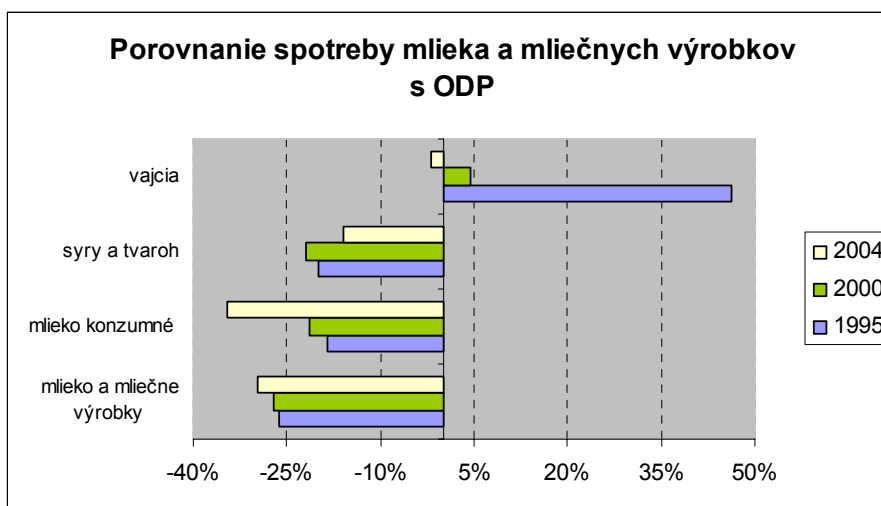
Graf 13: Porovnanie úrovne spotreby mäsa vzhľadom k ODP



Z hľadiska výživy k negatívnym zmenám došlo v spotrebe *mlieka a mliečnych výrobkov* ich spotreba postupne klesala. V roku 1995 spotreba mlieka a mliečnych výrobkov bola 162,4 kg . obyv.⁻¹ . rok⁻¹ a dosahovala 73,8 % úrovne ODP (220 kg), v roku 2004 poklesla na úroveň 70,3% ODP. Väčší pokles bol zaznamenaný v spotrebe *konzumného* mlieka. Spotreba mlieka dosahovala v roku 1995 81,5 % úrovne ODP, v roku 2000 sa znížila na 78,6 % ODP a v roku 2004 na 65,4 % z odporúčanej dávky (91,0 kg).

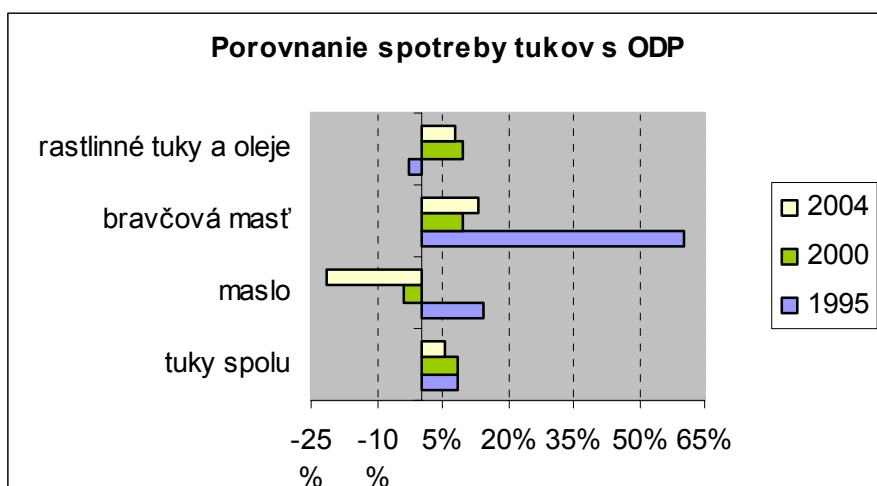
Spotreba *syra a tvarohu* si zachovala pomerne vyrovnanú úroveň v sledovanom desaťročnom období. Nedosahuje však úroveň odporúčanej dávky. V roku 1995 spotreba syrov a tvarohu bola 19,8 % pod ODP a v roku 2000 bola menšia o 21,8% než je ODP. V ďalších rokoch sa spotreba čiastočne zvýšila, no v roku 2004 bola ešte o 15,8 % pod ODP.

Graf 14: Porovnanie spotreby mlieka a mliečnych výrobkov s ODP



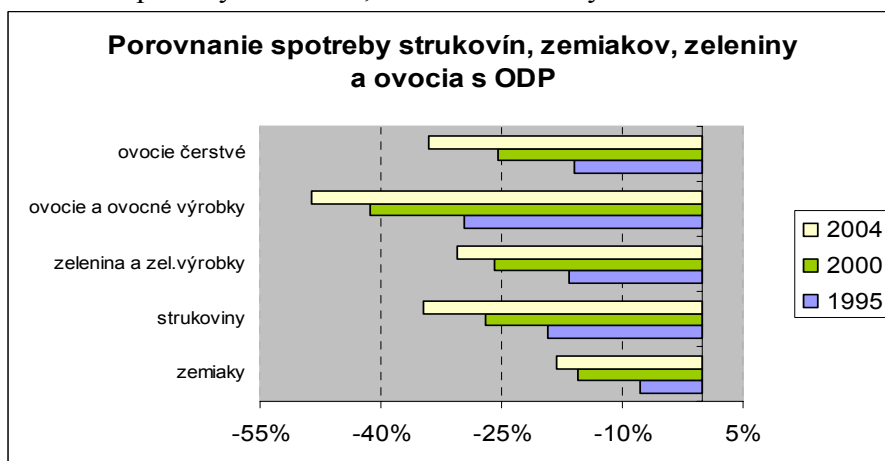
Spotreba *tukov* sa približuje k normám racionálnej výživy. V roku 1995 bola spotreba *tukov spolu* len o 8,6 % nad ODP, v ďalších rokoch klesala a v roku 2004 prekračovala odporúčanú dávku len o 5,5 %. Ako vyplýva z grafu 15 došlo k najväčším zmenám v spotrebe *bravčovej masti*, ktorej spotreba v roku 1995 prekračovala ODP o 60,0 %, v roku 2000 len o 10% a v roku 2004 o 13,3%. Na hranici odporúčaných dávok bola spotreba *rastlinných tukov a olejov*. Roku 1995 bola ich spotreba o 2,5 % pod úrovňou ODP, v ďalších rokoch sa zvyšovala a v roku 2000 sa dostala nad úroveň odporúčanej dávky o 9,9 % a v roku 2004 o 8,0%.

Graf 15: Porovnanie spotreby tukov s ODP



Spotreba *ovocia, zeleniny a zeleninových výrobkov* je najmenej priaznivá z hľadiska požiadaviek racionálnej výživy. Je pod úrovňou ODP u všetkých potravinových skupín (graf 16). Najbližšie k odporúčaným dávkam bola spotreba *zemiakov*. Ich spotreba sa však postupne znižovala a kým v roku 1995 bola o 7,8 % pod úrovňou ODP, v roku 2000 už o 15,5 % a v roku 2004 spotreba klesla o 18,2 % pod ODP.

Graf 16 Porovnanie spotreby strukovín, ovocia a zeleniny s ODP



5.6 Porovnanie spotreby potravín v Slovenskej republike s krajinami EÚ-15

Spotrebu potravín analyzujeme za rok 2003 na základe kvantitatívne vyjadrenej spotreby v kg na obyvateľa a rok. Poradia jednotlivých krajín EÚ-15 a Slovenska usporiadané na základe veľkosti spotreby sú uvedené v tab.8. Pri určovaní poradia prvé miesto (poradové č. 1) bolo priradené krajine, u ktorej spotreba danej potravinovej komodity bola najvyššia a poradie posledné (por. č. 15) krajine s najnižšou spotrebou danej komodity.

Tabuľka 8: Poradia krajín z hľadiska úrovne spotreby potravín v kg na obyvateľa v roku 2003 v krajinách EÚ-15 a v SR.

. Ukazovateľ	Mäso				mlieko	syry	maslo	vajcia	cukor	obilniny	zemiaky	ryža	zelenina
	spolu	hov.	brav.	hydina									
Rakúsko	6	9	3	12	9	6	4	5	5	9	12	14	6
Benelux	7	7	5	13	12	10	6	7	1	13	4	13	5
Dánsko	2	1	2	8	4	3	13	2	3	3	13	15	x
Fínsko	14	10	12	14	1	8	3	14	6	10	5	11	x
Francúzsko	3	2	9	5	10	2	1	3	7	12	14	7	x
Nemecko	9	14	4	10	11	4	2	6	8	7	10	12	7
Grécko	11	11	14	6	14	1	14	11	9	1	8	6	1
Írsko	4	5	10	2	2	11	9	12	13	4	1	9	4
Taliansko	8	3	8	11	13	5	11	8	14	2	15	2	x
Holandsko	10	8	7	7	7	9	8	4	10	15	6	8	x
Portugalsko	5	12	6	3	8	13	12	15	11	6	3	1	3
Španielsko	1	13	1	1	5	15	15	1	12	11	7	3	2
Švédsko	13	4	11	15	3	7	5	13	2	14	9	10	9
V. Británia	12	6	15	4	6	12	7	9	4	8	2	5	x
EÚ-15 v kg	97,7	19,7	43,9	23,4	106	18,8	4,5	13,8	34,3	91,6	75,5	5,5	x
SR v kg	61,4	6,9	32,3	20,7	64,1	9,5	2,8	12,1	27	95,8	66,3	6,2	80,9
SR	15	15	13	9	15	14	10	10	13	5	11	4	8

Prameň: Grüner Bericht 2005, ŠÚ SR, vlastné prepočty

Najvyššia spotreba *mäsa a mäsových výrobkov* spolu v roku 2003 bola v Španielsku (135,1 kg obyv.⁻¹ · rok⁻¹), v Dánsku (117,0 kg), Francúzsku (107,5 kg) a v Írsku (104,8 kg). K štátom s nízkou spotrebou mäsa možno zaradiť severské štáty ako Švédsko (79,4 kg) a Fínsko (71,1 kg). Spotreba mäsa na Slovensku (61,4 kg · obyv.⁻¹ · rok⁻¹) bola v porovnaní s krajinami EÚ na poslednej 15 pozícii a bola o 37,2 % t. j. o 36,3 kg nižšia než je priemerná spotreba EÚ-15 (97,7 kg · obyv.⁻¹ · rok⁻¹). Vo všetkých európskych krajinách prevláda spotreba bravčového mäsa a hydiny. To potvrdzuje i konštatovanie Krížovej (2006), ktorá uvádza, že bravčové mäso si udržuje náskok pred ostatnými hlavnými druhmi mias. Na základe prognózy spotreba mäsa v EÚ by sa mala na jedného obyvateľa do roku 2012 zvýšiť na 89,1 kg. Polovica tohto množstva (44,4 kg) prípadne na bravčové mäso, u hovädzieho mäsa sa počíta s poklesom na 17,5 kg a u hydiny so zvýšením spotreby v roku 2012 na 24,5 kg na obyvateľa a rok.

Spotreba *mlieka a mliečnych výrobkov* zaraďuje Slovensko na posledné v poradí 15 miesto. Najvyššiu spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov v roku 2003 vykazovalo Fínsko (189,2 kg · obyv.⁻¹ · rok⁻¹), Írsko (177,5 kg) a Švédsko (149,4 kg). Naopak relatívne nízka bola spotreba v Taliansku (70,6 kg) a Grécku (70,3 kg). Na Slovensku bola spotreba mlieka a mliečnych výrobkov (64,1 kg) a takmer 1,7 krát nižšia než je priemer krajín EÚ-15, ktoré vykazujú spotrebu 106,0 kg obyvateľa na rok.

V spotrebe *syrov* najvyššiu úroveň roku 2003 vykazovalo Grécko (28,7 kg), Francúzsko (25,3 kg) a Dánsko (22,3 kg). Na posledných miestach okrem Slovenska v spotrebe syrov sa zaraďuje Portugalsko (10,2 kg) a Španielsko (9,5 kg). Priemerná spotreba syrov v EÚ-15 bola 18,5 kg a je takmer 2 krát vyššia než na Slovensku (9,5 kg).

V spotrebe *ryže* sa obyvatelia Slovenska zaraďujú ku spotrebným zvyklostiam Španielska (6,3 kg) a Veľkej Británie (5,5 kg). Z európskych štátov v roku 2003 výrazne najvyššiu spotrebu ryže malo Portugalsko (15,7 kg), Taliansko (8,4 kg) a Španielsko (6,3 kg). Najnižšia spotreba ryže (1,1 kg) bola v Dánsku a o polovicu vyššia v Rakúsku (2,7 kg).

Spotreba *zemiakov* na Slovensku bola v roku 2003 68,2 kg. obyv.⁻¹. rok⁻¹ a svojou úrovňou sa nachádza v poradí sledovaných krajín na 10 mieste. Priemerná spotreba v EÚ-15 bola 57,9 kg . obyv.⁻¹. rok⁻¹ a Slovensko bolo o 10,7 % pod touto úrovňou.

V spotrebe *zeleniny a zeleninových výrobkov* Slovensko vykazuje značne nevyrovnaný vývoj. Napriek nedostupnosti údajov o spotrebe vo všetkých krajinách spoločenstva EÚ-15 možno konštatovať, že najvyššia spotreba zeleniny v roku 2003 bola v Grécku (303,5 kg . obyv.⁻¹. rok⁻¹). Slovensko s priemernou spotrebou (80,9 kg) sa zaraďuje za Rakúsko (101,4 kg) a Nemecko (94,4 kg).

Z disponibilných údajov vyplýva, že v EÚ-15 mala rastúci trend spotreba hovädzieho mäsa, hydiny, cukru, zemiakov, ryže a vajec. V porovnaní so spotrebou v EÚ, spotreba potravín na Slovensku je značne pod priemerom krajín EÚ -15 , predovšetkým v spotrebe hovädzieho a bravčového mäsa a v spotrebe čerstvého konzumného mlieka a syrov. Priemernú spotrebu krajín EÚ-15 prevyšuje na Slovensku spotreba obilnín, ryže a cukru.

5.7 Analýza empirických výsledkov dopytu po vybraných potravinových skupinách

Mäso a mäsové výrobky

Z výsledkov možno usudzovať, že spotrebiteľský dopyt po mäse v podmienkach slovenských domácností citlivejšie reagoval na zmenu ceny hovädzieho mäsa. Vlastná cenová elasticita dopytu po hovädzom mäse poukazuje, že zvýšenie ceny mäsa za 1 kg o 1 % vyvolá zníženie dopytu po hovädzom mäse o 0,857. Premena vlastnej ceny bravčového mäsa poukazuje, že zvýšenie ceny bravčového mäsa o 1 % vyvolá zníženie dopytu po bravčovom mäse o 0,276 %. Parameter ceny hydínového mäsa (Sk/kg) predstavuje vlastnú cenovú elasticitu a poukazuje, že na 1 % zvýšenie cien hydínového mäsa dopyt reaguje poklesom spotreby o 0,285 %.

Parameter príjmovej elasticity vykazuje hodnoty menšie ako 1 a väčšie ako 0 a poukazuje na príjmovu neelastický dopyt. Zvýšenie príjmov o 1 % vyvolá zvýšenie dopytu po hovädzom mäse o 0,478% a u bravčového mäsa o 0,246 %. Príjmová elasticita dopytu po hydínovom mäse vykazuje vyššie hodnoty elasticity dopytu a 1 %-ný rast peňažných príjmov vyvolá zvýšenie dopytu po hydínovom mäse o 0,762 %.

Mlieko a mliečne výrobky

Dopyt po mlieku a syroch je cenovo neelastický a zvýšenie spotrebiteľskej ceny mlieka o 1 % vyvolalo pokles dopytu po mlieku o 0,195 %, v prípade vlastnej ceny syrov a tvarohu je reakcia citlivejšia a 1 % zmena ceny syra podmienila pokles dopytu o 0,334 %. Koefficient premeny príjmov na dopyt po mliečnych potravinách poukazuje, že zvýšenie príjmu o 1 % má za následok zvýšenie dopytu po konzumnom mlieku o 0,251 %. V prípade dopytu po syroch a tvarohu v podmienkach slovenskej domácnosti zvýšením príjmu o 1 % spotrebiteľ reagoval zvýšením dopytu po syroch o 0,314 %.

Empirické výsledky modelov ryže, obilnín, zemiakov a vajec vykazujú zápornú a slabú cenovú elasticitu, ako aj slabú pozitívnu príjmovú elasticitu. Dopyt po týchto komoditách rastie pomalšie ako peňažné príjmy a sú cenovo a aj príjmovu neelastické. Výsledky pre premenu vlastnej ceny cukru, obilnín (múky) a vajec udávajú, že 1% zmena ceny za 1 kg vyvolá menej než jednopercenú zmenu dopytovaného množstva a ide o cenovo neelastický dopyt. Rovnako príjmová elasticita je menšia ako jedna a poukazuje na príjmovu neelastický dopyt to znamená, že príjem rastie rýchlejšie ako dopyt. U ovocia dopyt reaguje pružnejšie na zmeny cien a zvýšenie spotrebiteľskej ceny o 1 % sa prejavuje na znížení dopytu o 0,4746 %, kým zvýšenie príjmu o 1 % vyvolá zvýšenie dopytu o 0,376 %.

Prezentované modely empirických výsledkov dopytu sú štatisticky preukazné, okrem modelov dopytu po syroch, ryže a zemiakov. Empirická analýza potvrdzuje, že dopyt po potravinách je cenovo a príjmovu neelastický. Možno pozorovať, že spotrebiteľský dopyt sa

vyvíjal na Slovensku v hodnotenom období v súlade s chovaním spotrebiteľov v trhovozvojných krajinách.

6 TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE

Hodnotenie spotreby potravín a trendy jej vývoja sme uskutočnili na základe agregovaných informácií o spotrebnom koši domácností spolu u 23 vybraných potravinových komodít. Analýzu ekonomických faktorov, ako sú čisté peňažné príjmy, čisté peňažné výdavky a výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje sme uskutočnili na úrovni mikrosféry reprezentujúcej spoločenskú skupinu domácností zamestnancov, domácností samostatne zárobkovo činných osôb a domácností dôchodcov.

Ak zhrnieme výsledky dizertačnej práce môžeme ich sformulovať do nasledovných vyjadrení:

- transformácia ekonomiky Slovenskej republiky na trhové podmienky vyvolali zmeny i v štruktúre celkovej spotreby domácností a boli podmienené ekonomickým rastom Slovenska. Vyjadrené priemerným koeficientom rastu ekonomika Slovenska v rokoch 1995-2005 zaznamenala 4,28 % priemerný ročný rast a prírastok reálneho HDP bol doprevádzaný rastom domáceho dopytu. K rastu domáceho dopytu relatívne najviac prispel spotrebiteľský dopyt (KSD), ktorý v roku 2004 sa medziročne zvýšil o 3,5 % a v roku 2005 o 5,8 %. Tieto zmeny v súvislosti s vývojom cien a rastom príjmov sa premietli i do zmien v spotrebe potravín a výdavkov na potraviny
- na Slovensku v sledovanom období vývoj peňažných príjmov a cien nebol rovnaký, medziročný rast cien potravín bol nižší ako rast príjmov
- klesajúci vývoj podielu výdavkov na potraviny bol prerušený v roku 2004, kedy výdavky vzrástli o 21,56 % v porovnaní s rokom 2003, kým celkové peňažné výdavky vzrástli o 15,53 %
- napriek klesajúcemu vývoju podielu výdavkov na potraviny, je ich podiel v štruktúre výdavkov na Slovensku vyšší ako v krajinách EÚ 15
- spotrebiteľské ceny potravín výrazne ovplyvňujú vývoj inflácie. V sledovanom období ceny potravín rástli pomalšie ako ceny za všetky tovary a služby. Prejavuje sa tendencia k znižovaniu vplyvu cien na spotrebu potravín, čo dokumentujú aj vlastné cenové elasticity
- možno konštatovať, že v prebiehajúcim transformačnom procese, výsledkom pôsobenia viacerých faktorov, došlo k zvýšeniu spotreby potravín rastlinného pôvodu a k zníženiu spotreby potravín živočíšneho pôvodu.

K významným kvantitatívnym zmenám v spotrebe potravín v analyzovanom období 1995-2004 možno zaradiť:

- znižovanie spotreby mäsa spolu, najmä hovädzieho mäsa, masla, vajec, mlieka a mliečnych výrobkov (konzumného mlieka), mierne zníženie spotreby obilovín, zemiakov, strukovín, ovocia, zeleniny a cukru
- zvýšenie spotreby hydínového mäsa, kyslomliečnych výrobkov, rastlinných tukov a olejov, nealkoholických nápojov a ryže
- v spotrebe potravín sa ešte prejavujú nedostatky, čo vyplýva i z rozdielov kvantitatívnej spotreby potravín vzhľadom k ODP, respektíve od prípustného intervalu racionálnej spotreby v kg na obyvateľa a rok
- z komparácie spotreby s krajinami EÚ-15 vyplýva, že na Slovensku je nižšia spotreba hovädzieho a bravčového mäsa, spotreba konzumného mlieka a syrov. Prevyšujeme krajiny EÚ-15 v spotrebe obilnín (múky) a ryže. Spotreba hydínového mäsa a vajec je temer na úrovni priemernej spotreby krajín EÚ-15.

Pri riešení uvedených otázok odporúčame nasledovné návrhy:

- pre zvýšenie spotrebiteľského dopytu po potravinách je potrebný rast peňažných príjmov, spomalenie rastu spotrebiteľských cien, inflácie a pokles nezamestnanosti, čo je podmienené ďalším rastom HDP a z toho odvíjajúcej sa konečnej spotreby domácností,
- podporovať výskum a vývoj nových výrobkov, ktoré by zohľadňovali odporúčané racionálne smery spotreby, t.j. potraviny so zníženým energetickým obsahom, zníženým obsahom tukov, cukru, soli a zvýšeným obsahom vlákniny, vitamínov a minerálnych látok,
- rozšíriť ponuku potravín s vysokým stupňom priemyselného spracovania pre pohotovú spotrebu, umožňujúce využívanie voľného času a zohľadňujúce demografické zloženie obyvateľstva,
- uplatnenie potravinárskeho výrobku na trhu si vyžaduje sústavne sledovať a poznať spotrebiteľské preferencie. Pre ďalší rast výroby a ekonomiky je nevyhnutná aj marketingová podpora predaja vlastných (domácich) výrobkov, ktoré musia byť konkurencieschopné ako kvalitou, tak aj cenou.

Prínosy dizertačnej práce vidíme aj v teoretickej úrovni. V práci boli aplikované lineárne a nelineárne regresné modely umožňujúce analyzovať vývoj spotreby a výdavkov na potraviny vo vzťahu k dosahovaným zmenám peňažných príjmov. Ekonometrické modelovanie celospoločenského dopytu po potravinách rozširuje poznatky ekonomickej praxe o kvantifikáciu príjmových elasticít u agregovanej skupiny domácností spolu, ako aj na úrovni domácností zamestnancov, SZČO, dôchodcov. Dizertačná práca zachytáva široké spektrum potravinových komodít a zvoleným metodologickým prístupom prispieva k hodnoteniu úrovne a vývoja kvantitatívnej spotreby, jej kvality vzhľadom k ODP a komparácie s úrovňou a spotrebiteľským správaním v krajinách EÚ 15. Aplikovanie nelineárnych regresných modelov nám tiež umožnilo charakterizovať bod nasýtenia dopytu po potravinách a nealkoholických nápojoch pri dosahovaných extrémne vysokých príjmoch súkromných domácností spolu, ako i u jednotlivých spoločenských skupín domácností.

7 ZÁVER

Predkladaná dizertačná práca je svojim metodickým zameraním orientovaná na skúmanie spotreby potravín ako súčasťi agregátneho dopytu a ekonomického rastu. Všeobecným cieľom práce bolo skúmanie determinantov ovplyvňujúcich dopyt po potravinách a poukázať na tendencie vo vývoji spotreby v podmienkach transformujúcej sa ekonomiky Slovenska, ako aj porovnanie spotreby s úrovňou a vývojom v krajinách EÚ- 15.

Z dosiahnutých výsledkov dizertačnej práce môžeme konštatovať, že pre domácnosti spolu, ako i pre jednotlivé spoločenské skupiny domácnosti v SR je charakteristické, že nominálne čisté peňažné príjmy v hodnotenom období rástli rýchlejšie ako reálne čisté peňažné príjmy. Najvyšší priemerný čistý peňažný príjem na člena domácnosti bol v domácnostiach samostatne zárobkovo činných osôb a najnižší príjem na člena domácnosti dosahovali domácnosti dôchodcov. V relatívnom vyjadrení v roku 2004 došlo k nárastu (o 31,01 %) reálneho čistého peňažného príjmu v porovnaní s rokom 1995 v domácnostiach samostatne zárobkovo činných osôb, kým v domácnostiach dôchodcov nárast reálnych príjmov bol len 23,89 %.

Výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje majú stále najvyšší podiel v štruktúre celkových výdavkov slovenských domácností. V roku 2004 priemerné čisté ročné výdavky na potraviny na jedného člena domácností spolu činili 23 631 Sk a zaberali 24,7 %-ný podiel v štruktúre spotrebných výdavkov. Relatívny (ale i absolútny) nárast výdavkov v roku 2004 bol ovplyvnený zmenou sadzby DPH a došlo k spomaleniu poklesu výdavkov na potraviny. Z hľadiska jednotlivých spoločenských skupín domácností, najnižšie výdavky na potraviny

v absolútnom vyjadrení v roku 2004 vykazovali domácnosti zamestnancov 22 043 Sk na jedného člena a rok a predstavovali 21,7 %. Najvyššie výdavky na potraviny boli v domácnostiach dôchodcov 27 918 Sk a predstavovali 37,5 %-ný podiel v štruktúre spotrebných výdavkov.

Na základe parametrov regresného modelu možno konštatovať, že ak sa čistý ročný príjem domácností na osobu zvýši o 1000 Sk, tak agregovaná skupina domácností spolu môže zvýšiť spotrebné výdavky na potraviny v priemere o 173,89 Sk, domácnosť samostatne zárobkovo činných osôb o 156,59 Sk a domácnosti zamestnancov o 151,24 Sk. Domácnosti dôchodcov vykazujúce v roku 2004 37,5 %-ný a vo všetkých predchádzajúcich rokoch od 41,3 do 30,7 %-ný podiel výdavkov na potraviny, pri zvýšení ročného príjmu na osobu o 1000 Sk môžu zvýšiť výdavky na potraviny v priemere o 206,14 Sk. V relatívnom vyjadrení prostredníctvom koeficientov príjmovej elasticity možno uviesť, že zvýšenie príjmu o 1% umožňuje zvýšenie výdavkov na potraviny od 0,589 % (u dôchodcov) do 0,664% u samostatne zárobkovo činných osôb.

Z analýzy vývoja spotreby jednotlivých potravinových komodít a ich komparácie s odporúčanými dávkami potravín (ODP) vyplýva, že spotreba mäsa a mäsových výrobkov vykazuje v rokoch 1995-2004 (okrem hydiny) klesajúci trend. Vyjadrené bázickým indexom možno konštatovať najväčší pokles spotreby hovädzieho mäsa, ktorá v roku 2004 dosiahla len 55,7 % úrovne z roku 1995. Miernejší no klesajúci trend bol aj u bravčového mäsa, jeho spotreba v roku 2004 poklesla na úroveň 83,69 % oproti roku 1995. Substitučnú funkciu plnil dopyt po hydinovom mäse, ktorého spotreba v roku 2004 vzrástla o 57,5 % v porovnaní s rokom 1995.

Z hľadiska ODP nepriaznivo sa vyvíjala najmä spotreba hovädzieho mäsa, keď v roku 1995 dosahovala 70,1 % úroveň ODP, v roku 2000 poklesla na 53,4 % a v roku 2004 spotreba dosahovala len 39,1 % z požadovanej úrovne ODP. Spotreba bravčového a hydinového mäsa preyšovala ODP a prekročenie spotreby v roku 2004 bolo približne o 40 % (38,7 % u bravčového mäsa a 41,0 % u hovädzieho mäsa).

Negatívne sa vyvíjala aj spotreba mlieka a mliečnych výrobkov. V roku 1995 ich spotreba dosahovala 73,8 % úrovne ODP, v roku 2004 poklesla na 70,30 %. Väčší rozdiel bol v spotrebe konzumného mlieka, ktorá v roku 1995 dosahovala 81,5 % a v roku 2004 len 65,4 %-nú úroveň odporúčanej dávky.

Na hranici odporúčaných dávok bola spotreba rastlinných tukov a olejov. Ich spotreba vzrástla z 2,5 % nenaplnenia odporúčanej dávky v roku 1995 na 8,0 %-né prekročenie odporúčanej dávky spotreby v roku 2004. Z hľadiska štruktúry spotreby tukov došlo k pozitívnym zmenám v spotrebe bravčovej masti. V roku 1995 spotreba bravčovej masti prekročovala ODP o 60 %. V dôsledku rastúcej a cenovo výhodnej ponuky rastlinných tukov a olejov došlo k poklesu spotreby bravčovej masti v roku 2004 na úroveň preyšujúcu ODP len o 8,0 %.

Vývoj spotreby strukovín, zemiakov, ovocia, zeleniny a zeleninových výrobkov má vo svojom súhrne ako potravinovej skupiny najnepriaznivejší vývoj a to ako z hľadiska štruktúry, tak aj z kvantitatívneho množstva spotreby. Spotreba tejto potravinovej skupiny má od roku 1995 negatívny trend vývoja a zvyšuje sa percento nenaplnenie v úrovni odporúčaných dávok. Za sledované desaťročné obdobie došlo k poklesu spotreby zeleniny a zeleninových výrobkov v priemere o 2,0 % a ovocia a ovocných výrobkov o 3,47 %. Nepriaznivý je tiež i vývoj spotreby zemiakov. Trend vyjadrený lineárnou funkciou poukazuje na priemerný ročný pokles spotreby zemiakov o 1,36 kg na osobu a rok. V roku 2004 dosahovala spotreba zemiakov na Slovensku len 88,7 % spotreby z roku 1995 pričom ako únosne je možné hodnotiť, že spotreba zemiakov až na niektoré roky sa pohybovala ešte v rámci prípustného intervalu racionálnej spotreby.

8 CONCLUSION

By its methodical orientation the presented dissertation work has been aimed at the investigation of food-stuffs consumption as a component part of the aggregate demand and economic growth. The investigation of the determinants affecting the demand for foodstuffs created the general goal of the work and pointed out to tendencies in the consumption development under the conditions of the transforming economics of Slovakia and also made a comparison of the consumption to the level and development in EU-15 countries.

It follows from the results obtained that for the households altogether, as well as for individual social groups of households in the Slovak Republic that the nominal net pecuniary incomes grew up faster than factual net pecuniary incomes during the period under investigation. The highest net pecuniary income per one household member was in the households of gainfully employed persons and the lowest income per a member was in the households of the old-age pensioners.

The expenditure for foodstuffs and non-alcoholic drinks still take the highest proportion in the structure of overall expenditure of the Slovak households. In 2004 the average annual expenditure for food-stuffs per one household member were SKK 23,631 and formed a 24,7 % portion in the consumption expenditure structure. The relative (and also absolute expenditure) growth in 2004 was affected by the changed VAT rate and it came to deceleration of the fall of food-stuffs expenditure. The lowest expenditure for food-stuffs in absolute expression was shown in employee households – SKK 22,043 per a member and year which was 21,7 %. The highest expenditure of SKK 27,918 were in old-age pensioner households per one member and year and it was a 37,5% portion in the structure of the consumption expenditure structure.

From parameters of the regression model we can say that if a net annual income of households per a member is increased by SKK 1.000 so the aggregated group of households altogether can increase the consumption expenditure for food-stuffs and non-alcoholic drinks in average by SKK 173,89, in households of self-employed gainful persons by SKK 156,59 and the employees households by SKK 151,24. If the increase of annual income is by SKK 1.000, the old-age pensioner households showing a 37,5% portion of expenditure for food-stuffs in 2004 and in all previous years from 41,3% to 30,7%, can increase the expenditure for food-stuffs by SKK 206,14 in average. In a relative expression, using the income elasticity coefficients, we can say that the income increase by 1% will allow for an increase of expenditure for foodstuffs from 0,589 % (the old-age pensioners) to 0,664 % with self-employed gainful activity persons.

From the aspect of recommended ration of foodstuffs an unfavourable development was shown in the consumption of beef when in 1995 the recommended ration of foodstuffs level was 70,1 % in 2000 a drop to 53,4% was recorded and in 2004 the consumption was only 39,1% from the required recommended ration of food-stuffs level. The consumption of pork and poultry meat exceeded ODP and the consumption excess in 2004 was about 40% 38,7% with pork and 41,0 % with beef).

A negative development was recorded in milk and diary products consumption. In 1995 their consumption reached 73,8 % from the recommended ration of food-stuffs level and in in 2004 a drop to 70,30% was recorded. A greater difference was shown in milk consumption, which in 1995 reached 81,5% and in 2004 only 65,4 % level of the recommended ration of food-stuffs.

In the evaluated period fat consumption as an aggregated commodity was within limits of the admissible interval of rational consumption and in 2004 it exceeded the recommended ration of foodstuffs only by 5,5%. The consumption of plant fats and oils was at the limit of the recommended rations and principles of rational nutrition.

The most unfavourable development has been recorded in the consumption of pulses, potatoes, fruits and vegetables and vegetable products whether in its aggregate as a food group from the structure of the quantity consumption and principles of rational nutrition so from the habits and traditions in Slovakia. Over the spotted decade it has come to the drop of vegetables and vegetable products consumption in average by 2% and fruits and fruit products by 3,47%. The development in the consumption of potatoes is also not favourable. In 2004 it reached only 88,7% from 1995.

9 POUŽITÁ LITERATÚRA

1. ÁRENDÁŠ, M. a i. 1999. Základy ekonómie. 2 vyd. Nitra; Universum, 1999, 400 s., ISBN 80-967111-3-X
2. ÁRENDÁŠ, M. 2005. Makroekonómia. Nitra: SPU v Nitre, 2005, 381 s., ISBN 80-8069-524-5
3. BALÁŽ, I.: Všeobecná hygiena potravín a racionálna výživa. Košice, UVL, 1992
4. BIELIK, P. a kol. 1995. Agrárna ekonomika. Nitra: VŠP Nitra, 1995, 241s., ISBN 80-7137-239-0
5. BIELIK, P. a kol. 2001. Podnikovo hospodárska teória Agrokomplexu. Nitra: SPU v Nitre, 2001, 270 s., ISBN 80-7137861-5
6. BIELIK, P. 2004. Konkurencieschopnosť slovenských producentov. In: Acta oeconomica et informatica 2, 2004, Nitra: SPU v Nitre, s. 32 – 34
7. BLAAS, G. 1999. Ciele a národné záujmy v tvorbe agrárnej politiky Slovenska období pred vstupom do Európskej únie. In: Výskumné práce, Bratislava: VÚEPP, 1999, s. 11-18., ISBN 80-8058152-5
8. BLAHOVICS, M. 2004. Spotreba potravín a matice elasticít modelu AGRO-3 SR. In: Ekonomika poľnohospodárstva, IV., 2004, č. 1., s. 55-64.
9. BOROWSKA, A.- DUDEK, H.- SZCZESNY, W. 2002. Dobór postaci i metod estymacji modeli zależności wydatków na żywność od dochodów. In: Wiadomości statystyczne, Nr.- 7, 2002, s. 20-28. Index 381-306
10. ČEPELOVÁ, A. 1996. Vývoj spotreby potravín a jej trendy do roku 2000. In: Výživa a zdravie, roč. 41, 1996, č. 2, s. 55-56.
11. Ernährungs und agrar politischer Bericht 2004 der Bundesregierung. Berlin: BMVEL, 2004, 192 s.
12. FELDERER, B. – HOMBURG, S. 1995. Makroekonomika a nová makroekonomika. Bratislava: Elita, 1995, 445 s., ISBN 80-85323-87-7
13. GÁLIK, J. 2006. Slovenský agropotravinársky zahraničný obchod v prvom roku členstva v Európskej únii. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 1., s. 43-55., ISSN 1335-6186
14. GÁLIK, J. 2006. Vplyv vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie na vývoj zahraničného obchodu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami. (Realizačný výstup). VÚEPP Bratislava, 2006, 16 s.
15. GERLACH, S. a kol. 2005. Der Markt für Milch und Milcherzeugnisse. In: Agrarwirtschaft 54, 2005, Heft 1, s. 35-48.
16. GOLIAN, J-SOKOL, J. 2003. Potravinová bezpečnosť- súčasť bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky. In: Zborník zo sympózia z medzinárodnou účasťou CHLIEB A MIER VŠETKÝM ĽUĎOM. Nitra: SAPV 2003, s. 51-54., ISBN 80-89162-01-0.
17. GOZORA, V. 1999. Pripravenosť agropodnikateľských subjektov na vstup do integrovaných trhových štruktúr. In: Zborník vedeckých prác z konferencie MVD Sekcia – Manažmentu a marketing, 1999, s. 28-32., ISBN 80-7137-653-1
18. GRETHE, H.- HÄGER, A.- KIRSCH, D. 2005. Aspekte der Agrarpolitik 2004. In: Agrarwirtschaft 54, 2005, Heft 1, s.1-13.

19. GRÜNER BERICHT 2002. Wien, 2003, 352 s.
20. GRÜNER BERICHT 2004. Bericht über die Situation österreichischen Land und Forstwirtschaft im Jahr 2003. Wien:2004, 320 s.
21. GRZNÁR, M. – SZABO, L. 1996. Potravinová bezpečnosť a reprodukčná schopnosť poľnohospodárskych podnikov. In: Zborník z medzinárodnej konferencie STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA, Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 49-53., ISBN 80-236-0072-9
22. GRZNÁR, M. a kol. 2004. Trh potravín a jeho fungovanie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2004, 214 s. ISBN 80-225-1754-2
23. Gujarati, D. N. 1988. Basic Econometrics, Second Edition. USA. Mc Graw- Hill, 1988, 705 s. , ISBN 0-07-0255188-6
24. HABÁNOVÁ, M. 2005. Nutričná epidemiológia. Nitra: SPU v Nitre 2005, 112 s., ISBN 80-8069-542-3
25. HALUŠKA, J.- OLEXA, M. 2005. Vybrané výsledky prognózy vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2005 (s výhľadom do roku 2008). In: Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005. SŠDS, Bratislava 2005, s. 27-32. ISBN 80-88946-41-7
26. HALUŠKA, J.- OLEXA, M. 2006. Vybrané výsledky prognózy vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2006 (s výhľadom do roku 2008).In: Pohľady na ekonomiku Slovenska 2006. SŠDS, Bratislava 2006, s. 34-44. ISBN 80-88946-42-5
27. HAVRILA, A. 1994. Faktory ovplyvňujúce spotrebu potravín v SR a ČR. In: Zemědělská ekonomika, roč. 40, 1994, č. 3-4, s. 327-336.
28. HENNING, CH. 2002. Lebensmittelqualität heute- Perspektiven und Chancen für die moderne Landwirtschaft. Schriftenreihe der Agrar und Ernährungs-wissenschaftlichen Fakultät der Universität Kiel, Heft 95, 2002, s.25-36.
29. HRUBÝ, J. 1997. Jedna z možností řešení situace v systému výživy obyvatelstva. In: Výživa a potraviny, roč. 52, 1997, č. 3, s. 89-90.
30. HRUBÝ, J. 200. Výživa obyvatelstva světa. In: Zemědělská ekonomika, roč. 46, 2000, č.9, s. 385-390.
31. HUTNÍK, F. 1994. Potravinová bezpečnosť a využívanie produkčného potenciálu domáceho poľnohospodárstva. In: Zemědělská ekonomika, roč.40, 1994, č.3-4, s. 281-285.
32. CHAJDIÁK, J. 2005. Štatistické úlohy a ich riešenie v exceli. Bratislava: Statis, 2005, 262 s., ISBN 80-85659-39-5
33. CHRASTINOVÁ, Z. 2004. Analýza ekonomických a inštitucionálnych faktorov zmien efektívnosti poľnohospodárstva v SR. Výskumná správa za etapu v rámci ŠPVV. Bratislava: VÚ EPP, 2004, 74 s.
34. CHRASTINOVÁ, Z. – IZAKOVIČOVÁ, B. 2006. Vízia smerovania slovenského poľnohospodárstva. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 4., s. 19-23. ISSN 1335-6186
35. IŽÁKOVÁ, V. 1999. Ekonomické aspekty spotreby a výroby potravín na Slovensku.In: Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATELSTVA. Nitra: SAPV v Nitre, 1999, s.139-145., ISBN 80-968274-1-3
36. IŽÁKOVÁ, V. 2002. Formovanie agropotravinárskeho trhu v podmienkach globalizácie svetovej ekonomiky. Záverečná syntetická správa za vedecko-technický projekt 2739. Bratislava: VÚEPP, 2002, 82 s.
37. IŽÁKOVÁ, V. 2001. Postavenie potravinárstva v národnom hospodárstve SR a jeho úloha vo výžive ľudí .In: Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou VÝŽIVA A POTRAVINY PRE TRETIE TISÍCROČIE. Nitra: SPU v Nitre, 2001, s.236-241., ISBN 80-7137-847-X

38. JAMBOROVÁ, M. a kol. 2005. Komparatívna analýza vývoja spotreby vybraných druhov potravín na slovenskom trhu a v EÚ v období rokov 1993-2003. Bratislava : VÚEPP, štúdia č. 90, 2005, 65 s., ISBN 80-8058-376-5
39. JAMBOROVÁ, M. a kol. 2005. Prognóza spotreby potravín v SR do roku 2010. Bratislava 2005, VÚEPP, štúdia č.100, 2005, 46 s., ISBN 80-8058-399-4
40. JENÍČEK, V. 1995. Světové globální problém a problém potravin. In: Zemědělská ekonomika, roč. 41, 1995, č. 9, s. 397-405.
41. JURÁŠEK, P. 2003. Poľnohospodárstvo Európskej Únie v číslach. Bratislava: VÚEPP, 2003, 152 s., ISBN 80-8058-302-1
42. JURÁŠEK, P. 2002. Sebestačnosť v potravinách. Bratislava: VÚEPP, 2002, 143 s. ISBN 80-8058-236-X
43. KABÁT, L. 2003. Základné determinanty svetovej demografickej situácie v prvej polovici 21. storočia. In: Acta oeconomica et informatica 1, 2003, Nitra: SPU v Nitre, s. 1 – 5.
44. KADLEČÍKOVÁ, M. 1999. Riešenie potravinovej bezpečnosti vo svete. In: Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATEĽSTVA. Nitra: SAPV, 1999, s.7-9., ISBN 80-968274-1-3
45. KAJABA, I. – MRÁZOVA, M. 1996. Potravinová bezpečnosť – problémy zdravej výživy. In: Zborník z vedeckej konferencie STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA. Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 194-205. ISBN 80-236-00792-9
46. KAJABA, I.-HABÁN, P.- BZDUCH, V. 1999. Aktuálne potreby výživy a ich zabezpečovanie u obyvateľstva v technicky vyspelej spoločnosti. Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATEĽSTVA. Nitra: SAPV v Nitre, 1999, s.61-69., ISBN 80-968274-1-3
47. KAJABA, I.-ŠIMONČIČ, R.-GINTER, E. a i. 1999. Odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo Slovenska: Výživa a zdravie, roč.44, 1999, č.2, s.25-29.
48. KÁRÁSZ, P. – RENČKO, J. 1996. Národohospodárske súvislosti formovanie spotrebiteľských cien potravín v ekonomike Slovenska. In: Ekonomický časopis, 44, č. 1, 1996, s. 17-33.
49. Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky SR do roku 2005. Bratislava: MP, 2000, 128 s., ISBN 80-88992-18-4
50. KONCOŠ, P. 2001. Rozvoj mliekarstva- súčasť našej stratégie. In: Výživa a zdravie roč.46, 2001, č.3, s. 51-53.
51. KOTLER, P. – ARMSTRONG, G. 1992. Marketing. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992, 441 s., ISBN 80-80-02042-3

52. KOVÁČ, K. 1999. Obmedzujúce faktory a alternatívne riešenie výroby zdrojov potravín na Slovensku. In: Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATELSTVA. Nitra: SPAV v Nitre, 1999, s.53-60., ISBN 80-968274-1-3
53. KOVÁČ, M. – ŠIMKO, P. 2003. Svetový potravinový summit a Slovensko. In: Zborník z medzinárodného sympózia CHLIEB A MIER VŠETKÝM ĽUĎOM. Nitra: SAPV, 2003, s. 23-25., ISBN 80-89162-01-0
54. KOVÁČ, M. 2004. Potravinárska legislatíva. In: Výživa a zdravie, roč. 48, 2004, č. 1, s. 22-23.
55. KRETTNER, A. – W/SENBET, T. 2001. Motivácia ako faktor spotrebiteľského správania a rozhodovania pri kúpe potravín. In: Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou VÝŽIVA A POTRAVINY PRE TRETIE TISÍCROČIE, Nitra, SPU v Nitre, 2001, s. 246-249., ISBN 80-7137-847-X
56. KRETTNER, A. 2001. Analýza spotrebiteľských cien hovädzieho mäsa v Slovenskej republike. In: Konkurencieschopnosť vybraných agrárnych komodít SR, ČR, PR a MR pred vstupom do EÚ. Zborník vedeckých prác IV. Nitra: SPÚ Nitra, FEM, XI. 2001, s.116-119.
57. KRETTNER, A. 2002. Kultúra výživy človeka a biopotraviny. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie EKOLOGICKÉ POĽNOHOSPODÁRSTVO A EKONOMIKA VÝROBY BIOPRODUKTOV, Košice, Ministerstvo pôdohospodárstva SR a FEM SPU v Nitre, 2002, s. 79 – 82. ISBN 80-88943-15-9
58. KRÍŽOVÁ, S. 2006. Vývoj spotreby jednotlivých druhov mäsa v SR a v krajinách Európskej Únie. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 3., s. 51-58., ISSN 1335-6186
59. KUZMA, F. – HAVRILA, A. 2002. Vzťah produkcie a cien v potravinárskom priemysle. In: Ekonomika poľnohospodárstva, II, 2002, č. 3, s. 9-15.
60. LISÝ, J. a kol. 2005. Ekonómia v novej ekonomike. Edícia Ekonómia, vyd. IURA EDITION, spol.s. r.o., Bratislava 2005, 622 s. ISBN 80-80787-063-3
61. LUPTÁČIK, M a kol. 2005. Formalizovaný model tranzitívnej ekonomiky Slovenska. In: Ekonomický časopis, 53, 2005, č.1, s. 33-48 ISSN 0013-3035
62. MATEJKOVÁ, E. 2004. Analýza vplyvu vybraného faktora spotreby potravín v Európskych krajinách. In: Zborník z MVD 2004 EURÓPSKA INTEGRÁCIA-VÝZVA PRE SLOVENSKO, Nitra: SPU v Nitre, 2004, s. 102-103., ISBN 80-8069-355-2.

63. MATEJKOVÁ, E. 2002. Komparatívna analýza výživových politík európskych krajín. Dizertačná práca, Nitra: SPU v Nitre, 2002, 137 s.
64. MEIER-PLOEGER, A. 2001. Ökologische Lebensmittelqualität und Ernährungskultur. Ökologie und Landbau, 1/2001, s. 35-37.
65. MOKRAŠOVÁ, V. 2002. Konečná spotreba domácností. Bratislava: PÚ SAV, 2002, 15 s., ISSN 0862-9137
66. MRÁZOVÁ, M. 1995. Vývoj spotreby potravín a živín v SR. In: Výživa a zdravie, roč. 40, 1995, č.7, s. 133-135.
67. MÜLLER, M. J. 2002. Zukunftsperspektiven der Ökotrophologie in Kiel. In: Schriftenreihe der Agrar und Ernährungswissenschaftlichen Fakultät der Universität Kiel, Heft 95, 2002, s. 371 -382.
68. NAGYOVÁ, Ľ. 2001. Faktory ovplyvňujúce rozhodovania zákazníkov pri kúpe cestovín. In: Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou VÝŽIVA A POTRAVINY PRE TRETIE TISÍCROČIE, Nitra, SPU v Nitre, 2001, s. 242 – 245., ISBN 80-7137-847-X
69. NAGYOVÁ, Ľ. 2000. Zmeny v spotrebiteľskom správaní na trhu potravín. In: Zborník referátů z mezinárodní vědecké konference MARKETING A CESTOVNÝ RUCH, Ostrava: Vysoká škola báňská-TU, 2000c, s. 273-283., ISBN 80-7048-021-1
70. OBTULOVIČ, P. 2002. Prognózy populačného vývoja v SR do roku 2030. In: Zborník príspevkov Štatistické metódy v praxi, Nitra 11. – 13. 9. 2002, s. 182-185.
71. PACHINGEROVÁ, M. 2000. Ekonomika výživy. Bratislava: Ekonomická univerzita, 2000, 112 s., ISBN 80-225-1316-4
72. PAUHOFOVÁ, I. 2001. Dôchodková situácia obyvateľstva a formovanie spotrebiteľských zvyklostí v transformujúcej sa ekonomike Slovenska. In: Pracovné materiály č. 2, Bratislava: PÚ SAV, 2001, 32 s., ISSN 0862-9137
73. PAUHOFOVÁ, I. – PÁLENÍK, M. 2005. Dôchodková situácia a formovanie spotrebiteľských zvyklostí obyvateľstva Slovenska. In: Ekonomický časopis, 53, 2005, č. 10, s. 972-990. ISSN 0013-3035
74. PICHLER, G. 1990. Gesundheit ein gesundheitspolitischer Auftrag. In: „Förderungsdienst“. Sondernbeilage zu Fragen der gesunden Lebensführung, Wien, 1/1990, s. 1 – 3.
75. PODOLÁK, A. 1996. Poľnohospodárstvo SR z hľadiska agrárnej politiky EÚ. In: Zemedelská ekonomika, roč. 42, 1996, č. 6, s. 273-276

76. Pohľady na ekonomiku Slovenska 2004. Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2004. Bratislava 2005, s.84., ISBN 80-88946-41-7
77. PRACHÁR, I. 2006. Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje zmenu. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č.1.,s. 3-14., ISSN 1335 - 6186
78. Príjmy, výdavky a spotreba súkromných domácností v SR 1999-2004, Bratislava: ŠÚ SR
79. ROMER, D. 1996. Advanced Macroeconomics, 1996. McGraw-Hill 1996, s.540. ISBN 0-07-053667-8
80. ROSINOVÁ, M. 2000. Slovenské potravinárstvo pri vstupe do 21.storočia.In: Zborník z medzinárodného sympózia PODOHOPODÁRSTVO 21.STOROČIA, Nitra: SAPV v Nitre, 2000, s.143-147. ISBN 80-968274-5-6
81. SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. 1992. Ekonómia 1. 13.vydanie. Bratislava: Danubiaprint, 1992, s. 420., ISBN 80-7127-030-X
82. SAMUELSON, P. A.- NORDHAUS, W. D. 1992. Ekonómia 2. 13. vydanie. Bratislava: Danubiaprint, 1992, s.550., ISBN 80-7127-031-8
83. SIROTSKÝ, Ľ. a i. 1996. Analýza súčasného stavu miery sebestačnosti v základných agrárnych komoditách a cesty jej dosiahnutia. In: Zborník z medzinárodnej konferencie STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA, Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 76-82., ISBN 80-88731-10-0
84. SIROTSKÝ, Ľ. 2004. Komparatívna analýza vývoja ponuky a použitia hlavných agropotravinárskych komodít na slovenskom trhu a trhu EÚ v období rokov 1993-2003, VÚEPP, Bratislava, 2004, s.80-85.
85. SMIDT, D. 1999. Wissenschaftliche Schwerpunkte zur Erzeugung hochwertiger Lebensmittel für gesunde Ernährung. In: Zborník z medzinárodného sympózia, Nitra: SAPV 1999, s. 81-96., ISBN 80-968274-1-3
86. SOJKOVÁ, Z. – MATEJKOVÁ, E. 2000. Vývoj spotreby potravín v Slovenskej republike a v Európskych krajinách. In: Zborník vedeckých prác z riešenia výskumných projektov E46, E47, E52 a E54, SPU v Nitre Fakulta ekonomiky a manažmentu, Nitra, 2000, s. 9-18.
87. Spotreba potravín v SR (predbežné údaje) 1999. Bratislava: ŠÚ SR 1999, 21 s.
88. Spotreba potravín v SR (predbežné údaje) 2001. Bratislava: ŠÚ SR 2001, 21 s.
89. Spotreba potravín v SR (predbežné údaje) 2004.Bratislava: ŠÚ SR 2004, 21 s.

90. Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2004 (Zelená správa). Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky, 2004, 254 s., ISBN 80-88-992-76-1
91. Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2005 (Zelená správa). Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky, 2005, 192 s., ISBN 80-88-992-780-X
92. SYROVÁTKA, P. 2004. Income elasticity of food expenditures of the average Czech household. In: Agricultural Economic, r. 50, 2004, č. 7. s. 309-316.
93. SZNEIDER, M. – ADAMCZYK, G. 2003. Ocena metod wyznaczania współczynników elastyczności dochodowej popytu. In: Acta Scientiarum Polonorum, seria „Oeconomia“ 2(1), 2003, s. 25-41., ISSN 1644-5707
94. ŠIBL, D. – ŠÁKOVÁ, A. 2002. Svetová ekonomika. Bratislava: Sprint 2002, 418 s., ISBN 80-88848-98-9
95. ŠIMO, D.- ŠIMOVÁ, E. 1998. Podiel výdavkov na potraviny a spotreba vybraných poľnohospodárskych produktov v SR v porovnaní s krajinami CEFTA. In: Zborník z MVD 1998, sekcia: Agrárny manažment, marketing a obchodná politika, Nitra: SPU v Nitre, 1998, s. 132–135., ISBN 80-7137-649-0
96. ŠIMO, D. 2000. Agrárny marketing, SPÚ Nitra, 2000, 301 s., ISBN 80-7134-709-0
97. ŠIMONČIČ, R. 1996. Program ozdravenia výživy obyvateľstva SR. Výživa a zdravie. In: Výživa a zdravie, roč. 41, 1996, č. 1, s. 1-3.
98. ŠIMONČIČ, R. 2000. Trendy výživy obyvateľstva SR a zvláštnosti výživy niektorých skupín obyvateľstva. In: Výživa a zdravie, roč.45, 2000, č.1, s.1-5.
99. ŠTANGA, R. 1996. Analýza príčin nedostatkov vo výžive obyvateľstva SR a komparácia jej úrovne so štátmi EÚ. Bratislava: PÚ SAV, 1996, 65 s., ISSN 0862-9137
100. ŠTANGA, R. 1993. Súčasná úroveň výživy obyvateľstva SR a metódy výpočtu globálnej spotreby potravín. In: Pracovné materiály č.9, Bratislava: PÚ SAV,1993, 23 s., ISSN 08629-137
101. ŠTANGA, R. 1996. Úroveň výživy obyvateľstva na Slovensku a jej medzinárodná komparácia s krajinami európskej únie. In: Ekonomický časopis, 44, č. 11, 1996, s. 862-879.
102. Štatistická ročenka SR 2000. Bratislava: ŠÚ SR, 2000, 736 s.,ISBN 80-224-065-3
103. Štatistická ročenka SR 2004, Bratislava: ŠÚ SR, 2004, 744 s. ISBN 80-224-0827-1

104. ŠTITKOVÁ, O. – SEKAVOVÁ, E. – MRHALKOVÁ, I. 2004. Vývoj spotřeby potravin a analýza základních faktorů, které ji ovlivňují. Praha. VÚZE, 2004, 57 s., ISBN 80-86671-13-5.
105. ŠULCOVÁ, M. 1992. Národní program podpory zdravia a problémy výživy obyvateľstva. In: Výživa a zdravie, roč. 37, 1992, č. 1, s. 1-3.
106. THIELE, S. 2001. Determinanten der Ernährungsqualität – eine empirische Analyse für die Bundesrepublik Deutschland. In: Schriftenreihe der Agrar und Ernährungswissenschaftlichen Fakultät der Universität Kiel, Heft 92, 2001, s. 193. 206.
107. TRACY, M. 1993. Zemědělství a potraviny v tržní ekonomice. Praha: VŠZ v Prahe, 1993, 213 s., ISBN 80-213-0150-3
108. TURNOVEC, F. 1993. Mikroekonomická teória I. Spotrebiteľ, firma, trh. Nitra: VŠP v Nitre, 1993, 209 s., ISBN 807137-080-0
109. TVRDOŇ, J. 1993. Analýza vlivu příjmů na poptávku po mléce a mléčných výrobcích s využitím poptávkových funkcí. In: Agroekonomika, roč. 2, 1993, č. 11, s. 511-512.
110. TVRDOŇ, J. 2001. Ekonometrie. ČZU PEF Praha, vydavateľstvo CREDIT Praha 2001, 228 s., ISBN 80-213-0819-2
111. VEĽKÁ EKONOMICKÁ ENCYKLOPÉDIA, výkladový slovník A-Ž. 1996. Bratislava: Sprint vfra, 1996, s. 310-497., ISBN 80-88848-02-4
112. VICEN, M. 2002. Analýza trhu vybraných potravinárskych výrobkov na Slovensku. In: Ekonomika poľnohospodárstva II., 2002, č. 3, s. 17-26.
113. W/SENBET, T. 2002. Trh agropotravinárskych produktov a rozhodovanie spotrebiteľa. Dizertačná práca, Nitra: SPU v Nitre, 2002, 172 s.
114. ZACHAR, D. 2003. Humánna výživa I. Zvolen: TU vo Zvolene, 2003, 193s., ISBN 80228-1233-1.
115. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 27. júna 1995, č. 152/1995 Z.z. o potravinách. In: Potravinový kódex so súvisiacimi predpismi, Bratislava: Epos, 1996, 256 s., ISBN 80-88810-57-4
116. ZENTKOVÁ, I. – ŠVARCOVÁ, E. 2004. Kvantitatívna analýza vplyvu minimálnej ceny mlieka na jeho výrobu a spotrebu. In: Zborník vedeckých prác s medzinárodnej vedeckej konferencie EURÓPSKA INTEGRÁCIA – VÝZVA PRE SLOVENSKO. MVD 2004, Nitra: SPU v Nitre 2004, s. 1212-1216., ISBN 80-8096-306-0
117. ZENTKOVÁ, I. – HOŠKOVÁ, E. 2006. Modelling the demand for foodstuffs. In: Acta oeconomica et informatica 1, 2006, Nitra: SPU v Nitre, s.16-21.

118. ZOBORSKÝ, I. M. 2001. Ekonomika poľnohospodárstva. Nitra: SPU v Nitre, 2001, 258 s., ISBN 80-7137-941-7
119. www.statistics.sk
120. www.gruenerbericht.at
121. www.awi.bmlfuw.gv.at/gb

10 Zoznam publikovaných prác

10.1 Vedecké práce publikované v zborníkoch

1. Grofík, R. – Kubicová, Ľ.: Spotreba potravín na Slovensku v rokoch 1997-2001. In: Zborník abstraktov z medzinárodného vedeckého seminára „Kvantitatívne metódy v ekonómii“, KŠOV FEM SPU v Nitre, 2003, s.27- 28, ISBN 80-8069-299-8.
2. Kubicová, Ľ.: The level of food consumption – the important factor of agrokomples development. In: Zborník vedeckých prác „Faktory podnikovej úspešnosti 2003“, Nitra SPU, 2003, ISBN 80-8069-434-6
3. Kubicová, Ľ.: Príjmy a úroveň spotreby v poproduktívnom veku v SR. In: Zborník vedeckých prác Kvantitatívne metódy v ekonómii. Nitra: SPU KŠOV FEM, 2004, s.94-98, ISBN 80-88946-40-9
4. Kubicová Ľ.: Spotrebiteľské správanie domácností na trhu potravín. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Konkurencieschopnosť v EÚ-výskum pre krajiny V4. Nitra: FEM SPU, 2006, s.210-216, ISBN 80-8069-704-3
5. Árendáš M.-Kubicová Ľ.: Modelovanie dopytu po potravinách a ich podiel v štruktúre spotreby domácností v SR. In.: Zborník vedeckých prác zo seminára konaného v rámci „Týždňa európskych dní vedy“, Nitra: FEM SPU, 2006, s.171-178, ISBN 80-8069-813-9
6. Kubicová Ľ.: Vývojové tendencie na trhu potravín . In.: Zborník vedeckých prác zo seminára konaného v rámci „Týždňa európskych dní vedy“, Nitra FEM SPU, 2006, s.190-198, ISBN 80-8069-813-9
- 7.
8. Kubicová Ľ.: Vývoj spotrebiteľského dopytu po potravinách v SR. In: Zborník z konferencie „Mezinárodní Bařova Doktorandská Konference“, Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, apríl 2006, v tlači